

Republika e Kosovës
Republika Kosova – Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

*Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit
Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije
Ministry of Education, Science, Technology and Innovation*

► MODUL OBUKE ZA INSPEKTORE OBRAZOVANJA

NADZOR NAD SPROVOĐENJEM OBRAZOVNIH
POLITIKA ZA ZAŠTITU DETETA, SPROVOĐENJEM
PLATFORME ZA SPREČAVANJE I REAGOVANJE NA
NAPUŠTANJE I NEUPISIVANJE

► **MODUL OBUKE ZA INSPEKTORE OBRAZOVANJA**

NADZOR NAD SPROVOĐENJEM OBRAZOVNIH
POLITIKA ZA ZAŠTITU DETETA, SPROVOĐENJEM
PLATFORME ZA SPREČAVANJE I REAGOVANJE NA
NAPUŠTANJE I NEUPISIVANJE

Modul obuke za Inspektore obrazovanja:

Nadzor nad sprovođenjem obrazovnih politika za zaštitu deteta, sprovođenjem platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje

Autor:

Selim Mehmeti

Design: Envinion**Informacije**

Ovaj modul za obuku inspektora obrazovanja pripremljen je da posluži kao materijal za obuku za inspektore obrazovanja, kako bi se podigao njihov kapacitet u pogledu zahteva i mogućnosti za praćenje sprovođenja obrazovnih politika za zaštitu dece, adresiranje nasilja u obrazovnim institucijama, napuštanje i neregistraciju odgovarajućih mehanizama, kroz spoljnu procenu školskog učinka i drugih funkcija inspekcije.

Zahvalni smo Merita Bajraktari-Jonuzi iz MONT-a i Lindita Boshtrakaj, nacionalnoj koordinatorki projekta ILO na dragocenom doprinosu u svim fazama pripreme ovog materijala. Takođe zahvaljujemo Dëfrim Gashi, direktoru inspekcije za obrazovanje i Shyhrete Reçica, inspektorki za obrazovanje i članu Tima za prevenciju i odgovor na napuštanje i neregistraciju (TPONN) pri Ministarstvu obrazovanja i nauke (MON), na saradnji u organizovanju obuka sa inspektorima obrazovanja.

Modul obuke može da koristi Centralna kancelarija inspekcije za obrazovanje pri MONTI-u i Jedinica za ljudska prava pri MONTI-u za organizovanje drugih obuka na ovu temu sa IO. Međutim, modul može služiti IO za dodatne informacije o njihovom radu.

► ZAHVALNICE

Ova inicijativa deo je projekta „Mere, podizanje svesti i uključivanje politike u ubrzavanje delovanja protiv rada dece i prisilnog rada (MAP 16)“ kao podrška ciljevima održivog razvoja (COR) Cilj 8.7. Sredstva je obezbedio Departman za rad SAD-a prema sporazumu o saradnji sa brojem IL 30147 16 75 K 11. 100% svih troškova projekta finansira se iz federalnih fondova, u iznosu od 22,4 miliona dolara, od čega je 162 000 \$ dodeljeno za aktivnosti na Kosovu.

► OBAVEŠTENJE:

Ovaj materijal ne odražava nužno stavove ili politike Departmana za rad Sjedinjenih Država, niti pominjanje trgovačkih imena, komercijalnih proizvoda ili organizacija i ne podrazumeva odobrenje Vlade Sjedinjenih Država.

► SADRŽAJ

Skraćenice	8
I deo: Uvod	9
1.1. Kontekst pripreme Modula za obuku za Inspektore obrazovanja	10
1.2. Potrebe za ovim Modulom obuke za Inspektorat obrazovanja	11
1.3. Namena i funkcija Modula	11
1.4. Šta sadrži Modul za Inspektore obrazovanja?	13
Deo II: Radionica sa Inspektorima obrazovanja	14
2.1. Teme i glavna pitanja po temama	16
2.2. Očekivani rezultati za sesije i teme	
2.3. Metodologija i resursi	23
Deo III: Dodatni materijali i uputstva	29
3.1. Problem dečijeg rada, povezanost problema sa napuštanjem škole i kvalitetom obrazovanja	30
3.2. Okvir obrazovne politike za zaštitu dece na Kosovu	33
3.3. Okvir obrazovnih politika za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju	37
3.4. Uloga Inspektorata obrazovanja, funkcije i vrste inspekcija	38
3.5. Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka	39
3.6. Procena školskog učinka - SPŠU	41
3.7. Procena školskog učinka u oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje	44
3.8. Alati za prikupljanje podataka	46
3.9. Upućivanje ključnih nalaza vezanih za zaštitu dece u izveštajima SPŠU-a	49
3.10. Praćenje sprovođenja obrazovnih politika za zaštitu dece kroz inspekcije kvaliteta rada škole i druge inspekcije od strane Inspektorata obrazovanja	50
3.11. Godišnji zbirni izveštaji Inspektorata obrazovanja	52

Deo IV: Prilog	53
Prilog 1: Uloga obrazovnih institucija - Rezime izveštaja o obavezama obrazovnih institucija za sprovođenje Administrativnog uputstva VRK 05/2013 o sprečavanju i zabrani opasnih oblika dečijeg rada na Kosovu	54
Prilog 2: Delovi iz zbirnog izveštaja o nalazima praćenja i mentorstva OOO-a i škola u vezi sa funkcionisanjem TSRNN-a	56
Prilog 3: Okvir kriterijuma za kvalitet školskog rada	59
Prilog 4: Kontrolna lista za dokaze škole koji se odnose na mere sprečavanja i reagovanja protiv napuštanja škole i neupisivanja	60
Prilog 5: Obrazac sa listom pitanja prema pokazateljima za sprečavanje i odgovor na napuštanje škole	62
Prilog 6: Rezime ključnih nalaza i preporuka u izveštajima SPŠU-a	64
Prilog 7: Delovi iz nekoliko izveštaja SPŠU iz oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje	68
Prilog 8: Pravni okvir, obrazovna politika i druge reference korišćene za razvoj Modula	73

► Skraçenice

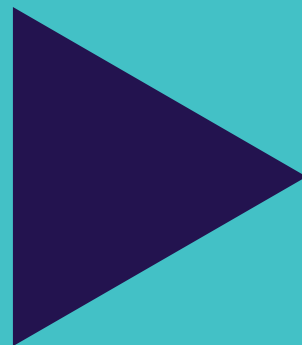
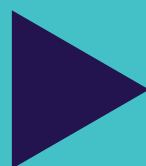
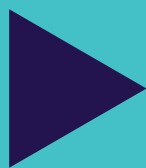
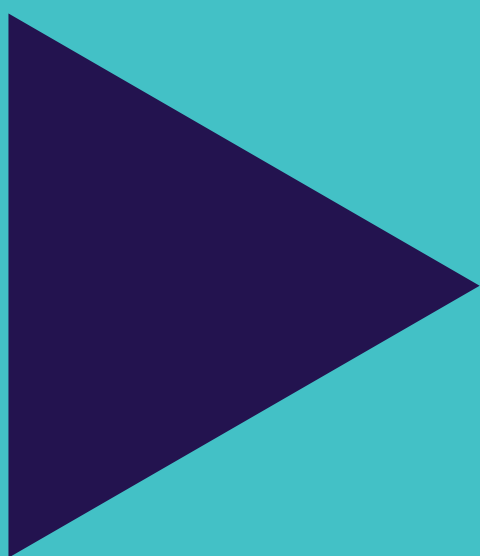
- EU Evropska unija
- UDLJP Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
- ECMP Evropski centar za manjinska pitanja
- TSRNN Timovi za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje
- GIZ Nemačka korporacija za međunarodnu saradnju
- IO Inspektorat obrazovanja
- MOR Međunarodna organizacija rada
- PIK Pedagoški institut Kosova
- KPD Konvencija o pravima deteta
- KOC Kosovski obrazovni centar
- SU Savet učenika
- MONTI Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija
- OECD Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
- NVO Nevladina organizacija
- PSRNN Platforma za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje
- SPOK Strateški plan obrazovanja na Kosovu
- CPM Centar porodične medicine
- CSR Centar za socijalni rad
- SIO Sektor Inspektorata obrazovanja
- SUIO Sistem za upravljanje informacijama u obrazovanju
- SRU Sistem ranog upozoravanja
- AU Administrativno uputstvo
- UNICEF Dečji fond Ujedinjenih nacija
- SPŠU Spoljašnja procena školskog učinka
- PUD Procena učinka direktora
- PUN Procena učinka nastavnika

▶ 1

Uvod

1.1 Kontekst pripreme Modula obuke za Inspektore obrazovanja

Tokom poslednje decenije obrazovanja na Kosovu povećana je koncentracija obrazovnih institucija u stvaranju jednakih uslova i mogućnosti u obrazovanju za sve. Ovome je prethodilo Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI) kroz razvoj obrazovnih politika i uspostavljanje odgovarajućih mehanizama, zasnovanih na glavnim odgovornostima za promociju nediskriminatornog obrazovnog sistema, bezbednosti i blagostanja učenika, zaštite ranjivih grupa u sistemu obrazovanja i obuke, kao i unapređenje mera sprečavanja napuštanja. Za potonje, da bi unapredio mere za sprečavanje napuštanja škole, MONTI je razvio obrazovne politike koje definišu uloge i odgovornosti obrazovnih institucija, način rada i rešavanje slučajeva napuštanja škole i neupisivanja. S tim u vezi, MONTI je primenio nekoliko mera koje podržavaju sprovođenje politika u ovoj oblasti, kao što su:

- Podrška obrazovnim institucijama u uspostavljanju timova za sprečavanje napuštanja i neupisivanja u preduniverzitetsko obrazovanje (TSRNN), od centralnog do školskog nivoa;
- Sastavljanje priručnika za škole i opštine kao podršku TSRNN -u;
- Razvoj Modula za Sistem ranog upozoravanja (SRU) napuštanja SUIO-u;
- Uključivanje posebnih mera i aktivnosti za sprečavanje napuštanja škole u strateškim planovima za MONTI koji se odnose na preduniverzitetsko obrazovanje (kao što je SPOK, Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, Strategija za reintegraciju repatriраних лица itd).
- Sprovođenje projekata protiv napuštanja škole uz podršku partnera koji podržavaju obrazovanje na Kosovu, kao što su UNICEF, ECMP, KOC, GIZ itd;

- Dvogodišnji i jednogodišnji akcioni planovi (Akcioni plan za 2021. godinu), sa ciljevima, merama / aktivnostima i relevantnim pokazateljima za sprečavanje napuštanja škole i neupisivanja;
- Tradicionalna organizacija nedelje protiv napuštanja škole, sa motom „**Jednake mogućnosti u obrazovanju za sve**“; itd.

S druge strane, na osnovu dokumenta *Strategija osiguranja kvaliteta za preduniverzitetsko obrazovanje na Kosovu 2016-2020*, MONTI je razvio dokumente o osiguranju kvaliteta, odredio osnovna očekivanja za svaku školu u Republici Kosovo i uspostavio sistem za procenu školskog učinka. Sprovođenje ovih obrazovnih politika povezano je sa ulogom i funkcijama Inspektorata obrazovanja, koje je centralno izvršno telo za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju.

Mere za sprečavanje i odgovor na napuštanje škole i neupisivanje, kao i funkcionisanje mehanizma TSRNN-a, takođe su integrisane u obrazovne politike povezane sa osiguranjem kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju na Kosovu. Od uspostavljanja i funkcionisanja TSRNN-a na centralnom nivou, na opštinskom i školskom nivou, postignut je napredak u njihovom radu i istovremeno su identifikovani izazovi i potrebe kojima se treba pozabaviti kroz proces institucionalnog praćenja za sprovođenje platforme za sprečavanje i reagovanje protiv napuštanja i neupisivanja (SRNN).

Radi rešavanja izazova i potreba koje se javljaju tokom procesa primene mera za SRNN, TSRNN je na centralnom nivou izradio dinamički plan rada protiv napuštanja škole i neupisivanja za 2021. godinu. Cilj br. 1 ovog plana odnosi se na **Jačanje mehanizama za praćenje, mentorstvo i nadzor nad sprovođenjem platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje**. U okviru ovog cilja planirane su radionice sa Inspektorima obrazovanja. Kako bi se radionice sa Inspektorima obrazovanja bavile potrebama svoje organizacije, započeta je priprema ovog Modula koji je pripremljen uz podršku ILO MAP projekta '16¹.

¹ Mere, podizanje svesti i uključivanje politika u ubrzanje akcija protiv dečijeg rada i prisilnog rada (MPA 16) "koje finansira Departman za rad SAD-a i njime upravlja Međunarodna organizacija rada. Prioriteti projekta MAP '16 na Kosovu:

- Jačanje centralnog i pravnog i institucionalnog okvira za praćenje stanja dečijeg rada i planiranje mera za rešavanje dečijeg rada zasnovano na činjenicama;

Priprema Modula uključila je analizu obrazovnih politika vezanih za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju, dokumenata koji se bave dečijim radom i definisanjem uloge obrazovnih institucija u sprečavanju i eliminaciji dečijeg rada, obrazovnim politikama u vezi sa dečjom zaštitom, sprečavanjem nasilja u preduniverzitetskim obrazovnim institucijama, mere za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje, analiza izveštaja iz ove oblasti, konsultacije sa predstavnicima TSRNN-a na centralnom nivou i sa Inspektorima obrazovanja. Na osnovu toga, prvo je razvijen koncept Modula obuke, dnevni red dvodnevne radionice, zatim u Modulu obuke prikazani su sadržaji prema definisanim temama.

Verujući da ovaj Modul i dvodnevna radionica zadovoljavaju potrebe Inspektora obrazovanja i da će biti korisni u procesu praćenja sprovođenja obrazovnih politika za zaštitu dece, sprečavanje i odgovor na nasilje u školi, napuštanje škole i neupisivanje u preduniverzitetsko obrazovanje, podstičemo Inspektore obrazovanja da pohađaju ovaj Modul za obuku, dokumente koji se odnose na osiguranje kvaliteta školskog rada, dokumente koji se odnose na platformu za SRNN i u duhu dobre prakse u praćenju rada škole i u SPŠU, da započnu aktivno praćenje sprovođenja platforme za SRNN.

1.2 Potreba za Modulom obuke za Inspektore obrazovanja vezano za nadzor nad sprovođenjem politika za zaštitu dece i platforme za SRNN

Kao rezultat procesa odvijanih u vezi sa radom TSRNN-a i sistema ranog upozoravanja na napuštanje škole, u okviru sistema za upravljanje informacijama u obrazovanju, institucionalno i kontinuirano su se povećale potrebe za praćenjem,

mentorstvom i nadzorom nad sprovođenjem platforme za SRNN.

S obzirom na ulogu i odgovornosti koje ima i Inspektorat obrazovanja, kao centralno izvršno telo za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju, jedan od specifičnih zadataka pedagoške inspekcije u vezi sa kontrolom i ocenom rada, dostignuća i potreba stručnih tela u preduniverzitetskim obrazovnim institucijama, kao i uzimajući u obzir kontekst za vrste inspekcija u preduniverzitetskom obrazovanju koje sprovodi Inspektorat obrazovanja, nastala je potreba za razvojem ovog Modula za obuku Inspektora obrazovanja.

1.3 Namena i funkcija Modula

Potpuna primena spoljašnje procene školskog učinka, odnosno nadzora nad radom škole, uključujući praćenje primene obrazovnih politika za zaštitu dece, praćenje primene platforme za sprečavanje i reagovanje na nasilje u školi, napuštanje i neupisivanje u preduniverzitetsko obrazovanje, postiže se samo kada Inspektori obrazovanja:

- Razumeju i u potpunosti prihvate svoju ulogu u osiguranju kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju i aktivnosti vezane sa nadzor nad univerzitetskim obrazovnim institucijama pretvaraju se u dobro koordiniranu radnu praksu u oblasti aktivnosti koju pokrivaju;
- Upoznaju se sa obrazovnim politikama koje se odnose na zaštitu dece, mere za sprečavanje i reagovanje protiv nasilja u školama, napuštanje i neupisivanje dece / učenika u preduniverzitetsko obrazovanje;
- Procenjuju ulogu i uticaj uspostavljenih mehanizama za zaštitu dece, sprečavanje i reagovanje protiv nasilja, napuštanja

-
- Jačanje uloge sistema socijalne zaštite u zaštiti dece od rada;
  - Jačanje uloge obrazovnog sistema u sprečavanju dečijeg rada i zaštiti dece od rada;
  - Poboljšanje sprovođenja zakona i politika za zaštitu dece od rada.

i neupisivanja dece / učenika u preduniverzitetsko obrazovanje;

- Stalno se zalažu za poboljšanje procesa inspekcije kvaliteta rada škole u pravcu povećanja kvaliteta;
- Uključuju se u kontinuirani proces prikupljanja i analiziranja podataka o sprovođenju obrazovnih politika za zaštitu dece, primeni platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u preduniverzitetsko obrazovanje, kao osnovu za pregled i dopunu mera za obrazovne politike za rešavanje problema u ovoj oblasti, neophodne institucionalne podrške.

Jedan od opštih zadataka pedagoških inspektora za osiguranje kvaliteta je: provera i procena funkcionisanja saveta roditelja, saveta učenika, nastavničkih veća i drugih stručnih tela. TSRNN su jedno od profesionalnih tela koja su osnovana i funkcionišu u skladu sa procedurama definisanim odgovarajućim administrativnim uputstvom. To znači da njihovo funkcionisanje i primena platforme za prevenciju i reagovanje protiv napuštanja i neupisivanja u preduniverzitetsko obrazovanje podložni pristupima i postupcima pedagoške inspekcije, tematske inspekcije i drugih inspekcija koje organizuje Inspektorat obrazovanja.

► **Ovaj modul za obuku je izrađen sa ciljem da doprinese i podrži:**

Izgradnju kapaciteta Inspektora obrazovanja u pogledu zahteva i mogućnosti praćenja primene obrazovnih politika za zaštitu deteta, rešavanja nasilja u obrazovnim institucijama, napuštanja i neupisivanja od strane relevantnih mehanizama, kroz ocenu školskog učinka i druge inspekcije kvaliteta rada škole;

Koordinaciju međuinstitucionalnih akcija u sprovođenju zakonskih obaveza za zaštitu dece, sprečavanje nasilja u obrazovnim institucijama, sprečavanje nasilja u

obrazovnim institucijama, sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje;

Uspostavljanje jasnog dnevnog reda za praćenje obrazovnih politika za zaštitu dece, sprečavanje nasilja u obrazovnim institucijama, sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje, kroz SPŠU, inspekcije kvaliteta rada u školama i druge inspekcije koje sprovodi Inspektorat obrazovanja u preduniverzitetskim obrazovnim institucijama;

► Tokom poslednje decenije obrazovanja na Kosovu povećana je koncentracija obrazovnih institucija u stvaranju jednakih uslova i mogućnosti u obrazovanju za sve.

1.4 Šta sadrži Modul obuke za Inspektore obrazovanja?

Modul *Spoljašnja procena škole: Nadzor nad sprovođenjem obrazovnih politika za zaštitu dece, sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje*, strukturiran je u obliku vodiča za realizaciju dvodnevne radionice sa Inspektorima obrazovanja. Celokupan sadržaj Modula strukturiran je u 11 tema koje su međusobno povezane, pozivajući se na svrhu Modula i njegovu upotrebu. Teme su bile usredsređene na ključne koncepte, principe, procese i strategije za osiguranje kvaliteta, bavljenje sa problemom

dečijeg rada, zaštitu dece, sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje. Teme su praćene izvorima za dodatne informacije, kao i praktičnim smernicama o aspektima u vezi sa primenom SPŠU i nadgledanjem primene platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje.

Glavne teme obrađene u ovom Modulu, koje se analiziraju tokom dvodnevne radionice sa Inspektorima obrazovanja, predstavljene su u sledećoj tabeli.

Redni broj teme	Glavna tema	Trajanje / u radionici
1.	Problem dečijeg rada, povezanost problema sa napuštanjem škole i kvalitetom obrazovanja	30 min.
2.	Okvir obrazovne politike za zaštitu dece na Kosovu	60 min.
3.	Okvir obrazovnih politika za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetsko obrazovanje	30 min.
4.	Uloga Inspektorata obrazovanja, funkcije i vrste inspekcija	30 min.
5.	Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka	60 min.
6.	Procena školskog učinka	60 min.
7.	Spoljašnja procena škole iz oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje	60 min.
8.	Instrumenti za prikupljanje podataka	60 min.
9.	Rešavanje ključnih nalaza vezanih za zaštitu dece u izveštajima SPŠU	60 min.
10.	Nadzor nad sprovođenjem obrazovnih politika za zaštitu dece kroz inspekcije kvaliteta rada škole i drugih inspekcija od strane Inspektorata obrazovanja	30 min.
11.	Godišnji zbirni izveštaji Inspektorata obrazovanja	30 min.

Korisnici ovog Modula za obuku biće:

- ▶ Inspektori obrazovanja na centralnom nivou / MONTI
- ▶ Inspektori obrazovanja SIA-e
- ▶ TSRNN na centralnom nivou / MONTI

Upućivanje na institucionalne obaveze za sprečavanje školskog nasilja, sprečavanje napuštanja škole i neupisivanje dece / učenika u školu poslužiće započinjanju izgradnje saradnje i institucionalnog partnerstva u zaštiti dece, posebno u rešavanju problema napuštanja škole.

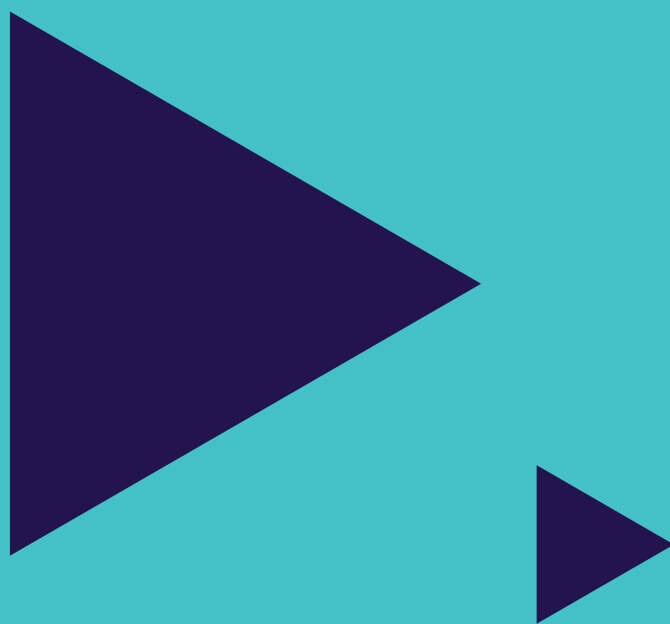

▶ 2

Radionica sa Inspektorima obrazovanja

- ▶ Teme i glavna pitanja po temama
- ▶ Očekivani rezultati za sesije i teme
- ▶ Metodologija i resursi

PRVI DAN RADIONICE

Sesija otvaranja radionice

Otvaranje prvog dana radionice sa Inspektorima obrazovanja karakterišu uvodne informacije u vezi sa kontekstom organizacije i svrhom radionice, informisanje učesnika o dnevnom redu radionice. U uvodnoj sesiji radionice planirano je da se učesnici informišu o temama obuhvaćenim tokom dva dana radionice, a planira se i kratka prezentacija učesnika radionice koja ima za cilj da pruži pregled iskustva učesnika u procesu spoljašnje procene škole i njihove uloge u nadzoru nad sprovođenjem platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje.

Trajanje: 30 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
Kontekst organizacije radionice; Svrha radionice	Inspektorima obrazovanja su jasni ciljevi radionice i obrazloženje njene organizacije;	Prezentacija Pojedinačna razmišljanja učesnika	Dinamičan plan rada protiv napuštanja škole i neupisivanja za 2021. godinu
Dnevni red radionice Prezentacija učesnika i njihovih očekivanja	Inspektori obrazovanja i facilitatori radionica se dogovaraju o temama, dnevnom redu i glavnim pitanjima u vezi sa organizacijom radionice	Diskusije	Dnevni red radionice

Tema 1: Problem dečijeg rada, povezanost problema sa napuštanjem škole i kvalitetom obrazovanja

Zbirne informacije o ovoj temi imaju za cilj da pomognu Inspektorima obrazovanja da razumeju problem dečijeg rada, povezanost ovog problema sa napuštanjem škole i kvalitetom obrazovanja. Ova tema takođe pruža informacije o sistemu zaštite dece, interaktivne diskusije koje

povezuju način na koji Inspektorat obrazovanja može da posluži ovom sistemu, kroz nadzor nad sprovođenjem platforme za sprečavanje i reagovanja na napuštanje i neupisivanje, kao i izveštavanjem o situaciji kod relevantnih mehanizama.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

Trajanje: 30 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Problem dečijeg rada - Kako dečji rad i kvalitet obrazovanja utiču na napuštanje škole dece?</p> <p>Sistem zaštite dece - Kako Inspektorat obrazovanja može da doprinese ovom sistemu?</p>	<p>Inspektori obrazovanja koji učestvuju u radionici mogu:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Opisati problem dečijeg rada i njegovu vezu sa kvalitetom obrazovanja, napuštanjem škole; -Utvrđiti mogućnosti i radnje koje mogu preduzeti da bi doprineli sistemu zaštite dece, na osnovu njihove uloge; 	<p>Prezentacija</p> <p>Diskusije</p> <p>Povratne informacije o određenim pitanjima koja su pokrenuli Inspektori obrazovanja, učesnici radionice u vezi sa sistemom zaštite dece</p>	<p>Strategija i Akcioni plan za sprečavanje i eliminaciju dečijeg rada na Kosovu 2011 - 2016 (2010)</p> <p>Deca van škole - Osnovna studija o praksama sprečavanja i reagovanja zbog napuštanja škole i neupisivanja u školu (2014);</p> <p>Zbirni izveštaj o obavezama obrazovnih institucija u sprečavanju i uklanjanju opasnih oblika dečijeg rada (Prilog 1)</p>

Tema 2: Okvir obrazovne politike za zaštitu dece na Kosovu

Ministarstvo obrazovanja i nauke, kroz razvoj obrazovnih politika za sprečavanje i reagovanje protiv nasilja, napuštanja škole i neupisivanja u školu i uspostavljanjem odgovarajućih mehanizama, nastoji da promoviše nediskriminatorni obrazovni sistem, radi povećanja bezbednosti i blagostanja svakog učenika, zaštite ranjivih grupa i posvećeno je unapređivanju mera sprečavanja napuštanja škole. U ovoj sesiji, kroz ovu temu, namerava se postići potpunije informisanje Inspektora

obrazovanja u vezi sa okvirom obrazovnih politika koje se odnose na mere za sprečavanje i reagovanje protiv napuštanja i neupisivanja dece / učenika u preduniverzitetsko obrazovanje, sadržaj Modula o Sistemu ranog upozoravanja (SRU) napuštanja u SUIO-u, kao i priručnici razvijeni za TSRNN i njihovu namenu. U okviru koncepta zaštite dece, tretira se i uloga škole u primeni Protokola 21/2013 o sprečavanju i upućivanju nasilja u škole, zaštiti dece tokom korišćenja interneta, kao i sprečavanju negativnih pojava koje su izazov za učešće dece u njihovom obrazovanju i punom razvoju, kako u fizičkom, tako i intelektualnom, emocionalnom i socijalnom pogledu.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

Trajanje: 60 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Strateški planovi; Protokol o sprečavanju i upućivanju nasilja u ustanove preduniverzitetskog obrazovanja Administrativno uputstvo o TSRNN-u Modul sistema ranog upozoravanja (SRU) napuštanja u SUIO-u; TSRNN priručnici; AU o zaštiti dece na internetu Paket vodiča za zaštitu dece na internetu</p>	<p>Inspektori obrazovanja, učesnici radionice, dobijaju potpune informacije o: -okvir obrazovne politike koji se odnosi na mere za sprečavanje školskog nasilja, sprečavanje i reagovanje protiv napuštanja i neupisivanja dece / učenika u preduniverzitetsko obrazovanje; - mere i radnje koje je TSRNN preduzeo na centralnom nivou o napuštanju škole; -mogućnosti upućivanja u Modulu za SRU i priručnicima za TSRNN tokom njihovog rada;</p>	<p>Prezentacija</p> <p>Povratne informacije o konkretnim pitanjima pokrenutim u vezi sa merama za sprečavanje i reagovanje protiv napuštanja i neupisivanja dece / učenika u preduniverzitetsko obrazovanje</p> <p>Diskusije</p>	<p>Administrativno uputstvo 08/2018 o uspostavljanju i jačanju timova za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u preduniverzitetsko obrazovanje</p> <p>Uredba VRK- br. 21/2013 o protokolu za sprečavanje i upućivanje nasilja u institucije univerzitetskog obrazovanja https://masht.rks-gov.net/uploads/2015/06/rregore-krk-nr-21-2013-per-protokollin-per-parandalimin-dhe-referim.pdf Dinamični plan rada protiv napuštanja škole i neupisivanja (2021) Jednake mogućnosti za obrazovanje za sve - Priručnici za školske i opštinske timove o sprečavanju i reagovanju na napuštanje i neupisivanja u obavezno obrazovanje (2014) https://masht.rks-gov.net/uploads/2015/12/doracak-per-ekipet-shkollore-per-parandalim_1.pdf https://masht.rks-gov.net/uploads/2015/12/doracak-per-ekipet-komunale-per-parandalim_1.pdf</p> <p>https://masht.rks-gov.net/uploads/2019/03/ua-nr-01-2019-per-mbrojtjen-e-femijevneneseve-ne-int-ne-ins-e-apu.pdf https://masht.rks-gov.net/uploads/2018/06/libri01-udhezuesi-per-klasat-3-5-finali.pdf https://masht.rks-gov.net/uploads/2018/06/lib02-2-udhezuesi-per-klasat-6-9-finali-20-prill-2017.pdf https://masht.rks-gov.net/uploads/2018/02/lib04-udhezuesi-per-mesimdhenes-finali.pdf https://masht.rks-gov.net/uploads/2018/02/lib03-udhezuesi-per-prinder.pdf</p>

Tema 3: Pravni okvir za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju

Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI), poslednjih godina razvilo je niz obrazovnih politika koje se odnose na osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju, uključujući paket dokumenata koji se odnose na školski učinak, poseban strateški dokument za osiguranje kvaliteta (2016-2020), njegova integracija i adresiranje u SPOK 2017-2021, posebna administrativna uputstva, uspostavljanje posebnih mehanizama na nivou obrazovnih institucija za osiguranje kvaliteta itd. Usvajanje

Zakona o inspekciji za obrazovanje je još jedan razvoj u ovoj oblasti.

Ovi aspekti su pokriveni ovom temom koja ima za cilj da upućuje učesnike u vezi sa sistemom osiguranja kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju, uključujući osnovno zakonodavstvo i dokumente o osiguranju kvaliteta, funkcionisanje mehanizama za osiguranje kvaliteta i ulogu Inspektorata obrazovanja u ovom procesu.

Sledeća tabela daje pregled glavnih pitanja koja su obrađena na ovu temu, u okviru ove sesije, očekivanih rezultata, kao i smernice za metodologiju rada i referentne izvore za bavljenje ovom temom.

Trajanje: 30 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Ključni aspekti povezani sa sistemom osiguranja kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju;</p> <p>Osnovno zakonodavstvo i dokumenti za osiguranje kvaliteta;</p> <p>Mehanizmi osiguranja kvaliteta;</p>	<p>Inspektori obrazovanja, učesnici radionice, produbili su svoje razumevanje za:</p> <ul style="list-style-type: none"> -okvir obrazovne politike za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju; -mehanizme osiguranja kvaliteta; -uloge Inspektorata obrazovanja u ovom procesu; 	<p>Prezentacija</p> <p>Diskusije</p> <p>Povratne informacije o određenim pitanjima koja su pokrenuli Inspektori obrazovanja koji učestvuju u radionici</p>	<p>Zakon o Inspektoratu obrazovanja (2018)</p> <p>Strategija osiguranja kvaliteta za preduniverzitetsko obrazovanje na Kosovu 2016-2020 (2015)</p> <p>Strateški plan za obrazovanje na Kosovu 2017-2021 (2016)</p> <p>Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka na Kosovu (2016);</p> <p>Administrativno uputstvo br. 24/2016: Osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju.</p> <p>Administrativno uputstvo br. 04/2017: Ocenjivanje učinka u obrazovnim institucijama</p>

Tema 4: Uloga Inspektorata obrazovanja, funkcije i vrste inspekcija

Već je poznato da Zakonom o Inspektoratu obrazovanja u Republici Kosovo, Inspektorat obrazovanja obavlja nekoliko funkcija, koje daju novu dimenziju radu Inspektoratu obrazovanja,

odnosno, odgovornost centralnog izvršnog tela za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju, uključujući ocenu učinka nastavnika, direktora škola i spoljašnju ocenu učinka škole. Jedan od opštih zadataka pedagoških inspektora za osiguranje kvaliteta je: provera i procenjivanje funkcionisanja saveta roditelja, saveta učenika, nastavničkih veća i drugih stručnih tela. TSRNN-ovi na školskom nivou su jedno od profesionalnih

tela koja su osnovana i funkcionišu u skladu sa procedurama definisanim odgovarajućim administrativnim uputstvom. To znači da su njihov rad i primena platforme za sprečavanje i reagovanje protiv napuštanja i neupisivanja predškolskog obrazovanja podložni pristupima i postupcima pedagoške inspekcije, tematske

inspekcije i drugim inspekcijama koje organizuje Inspektorat obrazovanja.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

Trajanje: 20 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Funkcije Inspektorata obrazovanja</p> <p>Vrste inspekcija Inspektorata obrazovanja</p> <p>Uloga IO u praćenju sprovođenja obrazovnih politika za zaštitu dece i sprečavanje napuštanja škole</p>	<p>Inspektori obrazovanja koji učestvuju u radionici mogu da:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Opisuju njihovu ulogu u praćenju sprovođenja obrazovnih politika za zaštitu dece, sprečavanje nasilja u obrazovnim institucijama i SRNN, kroz pristupe i postupke pedagoške inspekcije, tematske inspekcije i drugih inspekcija koje organizuje PI; -Analiziraju aspekte koji se odnose na rad TSRNN-a u dokumentima koji se odnose na ulogu PI; -Utvrde situacije i praktične primere kada mogu nadgledati rad TSRNN-a, pozivajući se na dokumente koji se odnose na njihovu ulogu u osiguranju kvaliteta: 	<p>Prezentacija</p> <p>Diskusije</p> <p>Povratne informacije o određenim pitanjima</p> <p>Raditi u parovima</p> <p>Zajedničke prezentacije i diskusija.</p>	<p>Zakon o Inspektoratu obrazovanja (2018)</p> <p>Instrumenti rada IO za administrativne i tematske inspekcije u institucijama preduniverzitetskog obrazovanja</p>

Tema 5: Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka – očekivanja škola za zaštitu dece, sprečavanje nasilja, neupisivanja i napuštanje škole

Okvirom za osiguranje kvaliteta školskog učinka, MONTI definiše osnovna očekivanja škole, kroz kriterijume kvaliteta i pokazatelje školskog učinka, koji služe kao referenca za procenu školskog učinka, planiranje njegovog razvoja

i kontinuirano unapređenje školskih usluga. Pozivajući se na značaj koji ima ovaj dokument Okvira za osiguranje kvaliteta u radu Inspektorata obrazovanja za inspekciju kvaliteta rada škola, odnosno na proces SPŠU, planirano je da se na ovoj sesiji predstave i raspravljaju aspekti koji se odnose na svrhu i funkciju dokumenta Okvira za osiguranje kvaliteta školskog učinka, interakcija između glavnih principa NOK-a i oblasti kvaliteta školskog učinka, kriterijume kvaliteta i pokazatelje učinka škole, kao i fokus ocenjivanja školskog učinka.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni

izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

Trajanje: 60 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
Svrha / funkcija dokumenta; Oblast kvaliteta škole i aspekti koje pokrivaju; Uticao principa okvira kurikuluma na okvir školskog učinka; Kriterijumi kvaliteta i pokazatelji školskog učinka Ključni koncepti i faktori uticaja kod neupisivanja i napuštanja škole	Inspektori obrazovanja, učesnici radionice, produbljuju svoje razumevanje: -svrha i funkcija Okvira za osiguranje kvaliteta školskog učinka; -interakcija između glavnih principa NOK-a i oblasti kvaliteta školskog učinka; -aspekti procene školskog učinka -ključni koncepti i faktori koji utiču na neupisivanje i napuštanje škole	Prezentacija Povratne informacije o određenim pitanjima pokrenutim u vezi sa okvirnim dokumentom Diskusije	Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka na Kosovu (2016); Vodič za spoljašnju procenu školskog uspeha (2017) Administrativno uputstvo br. 04/2017: Ocenjivanje učinka u obrazovnim institucijama

Tema 6: Procena školskog učinka - SPŠU

Sistem procene školskog učinka integriše unutrašnju i spoljašnju procenu škole, koje za školu ima razvojni karakter. Dok se unutrašnja procena škole u vremenskom planu realizuje svake godine, spoljašnja procena se realizuje jednom u pet godina, na osnovu samoprocene škole i njenih razvojnih planova. Rezime informacija o ovoj temi, pregledi i diskusije koji se vode sa učesnicima radionice imaju za cilj da podstaknu razmenu iskustava Inspektora obrazovanja za SPŠU, produbljujući se u diskusiji o pitanjima: Šta je dobro prošlo u SPŠU-u? Šta je funkcionisalo ili nije? Šta je još uvek nejasno? Itd.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

►► Sistem procene školskog učinka integriše unutrašnju i spoljašnju procenu škole, koje za školu ima razvojni karakter.

Trajanje: 60 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Produblјvanje razumevanja: Pristup proceni u školi;</p> <p>Karakteristike procesa spoljašnje procene škole;</p> <p>Glavni koraci spoljašnje procene škole;</p> <p>Iskustva interne revizije u SPŠU: Šta je prošlo dobro, šta je funkcionisalo, a šta nije, šta je još uvek nejasno?</p> <p>Priprema i organizacija glavnih nalaza u izveštaju SPŠU-a;</p>	<p>Inspektori obrazovanja koji učestvuju u radionici mogu:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Objasniti elemente pristupa školskom ocenјivanju i karakteristike SPŠU procesa; -Opisati iskustva u SPŠU; -Analizirati iskustvo SPŠU u praćenju glavnih koraka za sprovođenje procene; -Predlagati konkretne mere i akcije o tome kako poboljšati i unaprediti SPŠU proces i izveštaje 	<p>Diskusije</p> <p>Povratne informacije o određenim pitanјima</p> <p>Raditi u paru</p> <p>Zajedničke prezentacije i diskusija.</p>	<p>Administrativno uputstvo br. 04/2017: Procena učinka u obrazovnim institucijama</p> <p>Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka na Kosovu (2016);</p> <p>Smernice za UPŠU i SPŠU (PIK, 2017)</p> <p>Rezime iz pedagoških istraživanja (2020)</p>

DRUGI DAN RADIONICE

Otvaranje drugog dana radionice

Drugi dan radionice započinje sažetkom tema obrađenih prvog dana, razmišljanjem / interaktivnošću sa učesnicima u vezi sa obrađenim pitanjima, dodatnim informacijama o pitanjima koja mogu biti nejasna itd. Zatim se učesnici podsećaju na dnevni red za taj dan i teme koje će biti obrađene u skladu sa planiranim sesijama radionice.

Trajanje: 30 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
Rezime prethodnog dana radionice Predstavljanje dnevnog reda dana	Učesnici se podsećaju na ključna pitanja koja su obrađena tokom prethodnog dana; Učesnicima je jasna veza između obrađenih pitanja i dnevnog reda planiranog za drugi dan	Prezentacija Pojedinačna razmišljanja učesnika Diskusija	Prezentacija Dnevni red radionice / drugi dan

Tema 7: Procena školskog učinka u oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje

Ova tema fokusira se na glavne aspekte koji se odnose na spoljašnje ocenjivanje škole u oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje, podstičući razmenu iskustava Inspektora obrazovanja u ovoj oblasti, uvek u vezi sa praksom nadzora nad radom

TSRNN-a kroz procenu ovog područja kvaliteta, njegovih kriterijuma kvaliteta i pokazatelja učinka. Takođe, ova tema pruža informacije i primere akcija koje Inspektori obrazovanja tokom SPŠU-a mogu preduzeti u ovoj oblasti kvaliteta, kako bi se osigurao nadzor nad platformom za SRNN-a.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

Trajanje: 60 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Iskustva u proceni potrebnih aspekata u ovoj oblasti; Šta je i kako učinjeno u vezi sa radom TSRNN-a?</p> <p>Pripreme IO za praćenje primene platforme TSRNN-a tokom procesa SPŠU - u oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje; Kako se treba pozivati na kriterijume kvaliteta i pokazatelje učinka u vezi sa pružanjem dokaza o funkcionisanju i radu TSRNN-a? Kako razviti posebne instrumente ili zahteve u tu svrhu?</p>	<p>Inspektori obrazovanja, učesnici radionice:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Razmenjuju iskustva o pristupima koje su sledili u proceni oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje (procena kriterijuma kvaliteta i pokazatelja učinka), pokazatelji učinka koji se odnose na TSRNN; -Koriste dobre prakse za pružanje ideja o pripremama za praćenje primene platforme SRNN-a tokom procesa SPŠU - u oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje; -Koriste pokazatelje učinka koji se odnose na TSRNN da bi odlučili o instrumentima koje će razviti za nadgledanje platforme SRNN; 	<p>Pojedinačna razmišljanja učesnika</p> <p>Strukturirane diskusije</p> <p>Prezentacija</p> <p>Individualni rad i u paru</p>	<p>Vodič za spoljašnju procenu školskog učinka (2017)</p> <p>Jednake mogućnosti za obrazovanje za sve</p> <ul style="list-style-type: none"> - Priručnici za školske i opštinske timove za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u obavezno obrazovanje (2014) <p>Izvodi iz pojedinih izveštaja SPŠU-a, u oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje (prilog br. 7)</p>

Tema 8: Instrumenti za prikupljanje podataka za SPŠU

Tema daje kratak pregled radnji koje treba preduzeti za pripremu instrumenata za prikupljanje podataka za SPŠU, njihovu sistematizaciju u posebnim obrascima prema oblastima kvaliteta, pripremu pitanja / zahteva ili opisa za prikupljanje podataka, prikupljanje podataka i njihovu analizu. Na ovoj osnovi, zajedno sa učesnicima, pregledaju se instrumenti za identifikaciju i registraciju dece sa rizikom od

napuštanja škole i dece koja se ne školuju, pregled se vrši iz perspektive prikupljanja podataka koji se odnose na praćenje primene platforme za SRNN. Pregled će se fokusirati na to šta treba da sadrže instrumenti za prikupljanje podataka, sa kojim akterima instrumenti za prikupljanje podataka treba da se koriste, kako treba da se koriste i kako se nalazi trebaju integrisati u instrumentu SPŠU-a.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

Trajanje: 60 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Analiza instrumenata koji se koriste za SPŠU, delova instrumenata koji se odnose na prikupljanje podataka za sprečavanje nasilja, napuštanja, rada TSRNN-a;</p> <p>Instrumenti za identifikovanje i registraciju dece sa rizikom od napuštanja i van školske dece</p> <p>Razvoj instrumenata i prikupljanje podataka u vezi sa primenom platforme za SRNN;</p> <p>Modul sistema ranog upozoravanja (SRU) u EMIS-u napuštanja u SUIO-u</p>	<p>Inspektori obrazovanja koji učestvuju u radionici mogu:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Govoriti o praksi prikupljanja podataka tokom SPŠU-a o radu TSRNN-a; -Upoznati se sa instrumentima za identifikovanje i registraciju dece sa rizikom od napuštanja i van školske dece; -Pregledati model ilustrativnog instrumenta za prikupljanje podataka koji se odnose na TSRNN; -Pružiti primere dokaza za prikupljanje podataka u instrumentu SPŠU-a; 	<p>Zajednička diskusija u vezi sa instrumentima koji se koriste za SPŠU</p> <p>Individualni pregled instrumenta vezanih za rad TSRNN-a.</p> <p>Raditi u paru</p> <p>Strukturirana diskusija</p>	<p>Vodič za spoljašnju procenu školskog učinka (2017)</p> <p>Jednake mogućnosti za obrazovanje za sve</p> <ul style="list-style-type: none"> - Priručnici za školske i opštinske timove za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u obavezno obrazovanje (2014) <p>Modul Sistema ranog upozoravanja (SRU) napuštanja u SUIO-u</p> <p>Instrumenti u prilogima 4 i 5 ovog Modula.</p>

Tema 9: Adresiranje u izveštaju glavnih nalaza vezanih sa sprečavanje nasilja i sprečavanje napuštanja škole u izveštajima SPŠU-a

Ova tema fokusira se na izveštaj SPŠU-a, sa fokusom na glavne nalaze iz SPŠU-a, njihovu organizaciju prema nivoima procene, sažetak jačih strana i ključnih izazova, fokusirajući se više na bavljenje glavnim nalazima u vezi sa primenom platforme za SRNN. Takođe, ova tema se bavi aspektima vezanim sa diskusijom izveštaja SPŠU-a sa rukovodstvom i drugim školskim akterima, kao i radnjama koje preduzimaju Inspektori obrazovanja kako bi informisali mehanizme koji su vezani sa sprovođenjem platforme za SRNN, za glavne nalaze u ovoj oblasti i za mere koje treba preduzeti u rešavanju identifikovanih problema.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

Trajanje: 60 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Organizovanje glavnih nalaza vezanih za sprečavanje nasilja u školi, primena platforme za SRNN;</p> <p>Utvrđivanje situacije - Šta treba da sadrži izveštaj SPŠU-a u vezi sa sprečavanjem nasilja, primenom platforme za SRNN?</p> <p>Diskusija o izveštaju, njegov pregled na školskom i opštinskom nivou; Kada to treba uraditi i kako?</p>	<p>Inspektori obrazovanja, učesnici radionice:</p> <p>-Razmenjuju iskustva za pripremu i organizaciju sažetog izveštaja o SPŠU;</p> <p>-Koriste dobre prakse da bi pružili ideje o organizaciji ključnih nalaza u izveštaju SPŠU vezanim sa primenu platforme za SRNN;</p>	<p>Prezentacija</p> <p>Diskusije</p> <p>Povratne informacije o određenim pitanjima</p> <p>Rad u paru</p> <p>Zajedničke prezentacije i diskusija.</p>	<p>Vodič za spoljašnju procenu školskog učinka (2017)</p> <p>Zbirni izveštaj o nalazima praćenja i mentorstva ODO-a i škola, u vezi sa funkcionisanjem TSRNNS (2017)</p> <p>https://www.childrights-ks.org/site/assets/files/1408/monitor_report_on_function_of_eprbmsh_a5.pdf</p> <p>Rezime iz pedagoških istraživanja (2020)</p>

Tema 10: Nadzor nad sprovođenjem obrazovnih politika za zaštitu dece kroz inspekcije kvaliteta školskog rada i druge inspekcije od strane PI-a

Tema daje kratak pregled radnji koje treba preduzeti za praćenje primene platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje putem pedagoške inspekcije, inspekcije kvaliteta rada i procene učinka direktora i zamenika direktora, kao i nastavnika; tematskog pregleda, ponovnog pregleda. Zatim, pregledaju se aspekti povezani sa pripremanja IO za praćenje primene platforme za SRNN kroz druge inspekcije kvaliteta školskog rada, pregled izveštaja iz Modula sistema ranog upozoravanja (SRU) u SUIO-u i elementi koji treba da sadrže Akcioni plan za nadzor nad sprovođenjem platforme za SRNN.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

►► Tema daje kratak pregled radnji koje treba preduzeti za praćenje primene platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje putem pedagoške inspekcije, inspekcije kvaliteta rada i procene učinka direktora i zamenika direktora, kao i nastavnika; tematskog pregleda, ponovnog pregleda.

Trajanje: 60 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Administrativne i tematske inspekcije za sprovođenje obrazovnih politika koje se odnose na zaštitu dece; Inspekcije u vezi sa kvalitetom školskog rada;</p> <p>Pripreme IO za nadzor nad sprovođenjem platforme za SRNN kroz druge inspekcije kvaliteta školskog rada;</p>	<p>Inspektori obrazovanja koji učestvuju u radionici mogu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razjasniti mogućnosti nadzora nad primenom platforme za SRNN kroz inspekcije kvaliteta školskog rada i druge inspekcije; - Odlučiti o pripremama koje će se izvršiti za nadzor nad sprovođenjem platforme za SRNN putem drugih inspekcija kvalitetnog školskog rada; 	<p>Prezentacija</p> <p>Pojedinačna razmišljanja učesnika</p> <p>Individualni rad i u paru</p> <p>Strukturirane diskusije</p>	<p><i>Zakon o Inspektoratu obrazovanja (2018)</i></p> <p><i>Standardi za profesionalnu praksu direktora škola na Kosovu (2012)</i></p> <p><i>Strateški okvir za razvoj nastavnika na Kosovu (2017)</i></p>

Tema 11: Godišnji zbirni izveštaji Inspektorata obrazovanja

Ova tema se fokusira na glavne aspekte povezane sa godišnjim zbirnim izveštajima Inspektorata obrazovanja. Fokus će biti usmeren na pripremu godišnjih zbirnih izveštaja koje bi IO trebalo da izda u vezi sa primenom platforme za SRNN, uključujući utvrđivanje statusa primene platforme

povezane sa SRNN-om, faktorima koji su uticali na nivo primene platforma vezana za SRNN, procena uticaja mera SRNN-a, izveštavanje relevantnim institucionalnim mehanizmima, planiranje mera za poboljšanje i nadzor nad njihovim sprovođenjem.

Glavna pitanja koja se obrađuju u okviru ove teme, očekivani rezultati, metodologija rada i referentni izvori za obradu ove teme dati su u donjoj tabeli.

Trajanje: 30 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Godišnji zbirni izveštaji Inspektorata obrazovanja; Utvrđivanje situacije u primeni platforme koja se odnosi na SRNN; Identifikacija faktora koji su uticali na nivo primene platforme povezane sa SRNN-om; Izveštavanje relevantnim institucionalnim mehanizmima; Planiranje mera za poboljšanje; Kontinuirani nadzor nad sprovođenjem i uticaja planiranih mera;</p>	<p>Inspektori obrazovanja koji učestvuju u radionici mogu:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Konkretizovati glavne aspekte koji bi trebalo da budu obuhvaćeni godišnjim zbirnim izveštajem IO u vezi sa primenom platforme za SRNN; -Opisati ilustrativne primere opštih nalaza stanja u primeni platforme za SRNN, faktore koji su uticali i predlažu mere za poboljšanje; -Pripremiti plan orijentacije za informisanje relevantnih mehanizama u vezi sa primenom platforme za SRNN; 	<p>Prezentacija</p> <p>Pojedinačna razmišljanja učesnika</p> <p>Individualni rad i u paru</p> <p>Strukturirane diskusije</p>	<p><i>Zakon o Inspektoratu obrazovanja (2018)</i></p> <p>Vodič za spoljašnju procenu školskog učinka (2017)</p> <p>Zbirni izveštaj o nalazima praćenja i mentorstva ODO-a i škola, u vezi sa funkcionisanjem TSRNNŠ (2017)</p>

Završna sesija radionice

Završnu sesiju radionice sa Inspektorima obrazovanja karakterišu pojedinačna razmišljanja o iskustvima i naučenim lekcijama tokom radionice, zaključne napomene u vezi sa ispunjavanjem svrhe radionice i očekivanih rezultata. Takođe, ova sesija vraća raspravu o dinamičnom planu rada protiv napuštanja škole i

neupisivanja za 2021. godinu i narednim koracima koje će Inspektorat obrazovanja preduzeti da nadgleda primenu platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje.

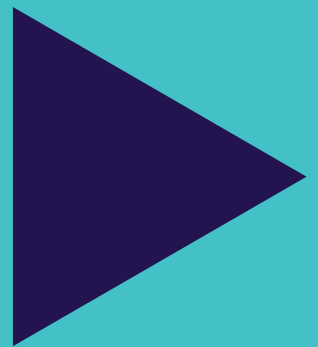
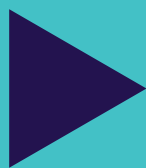
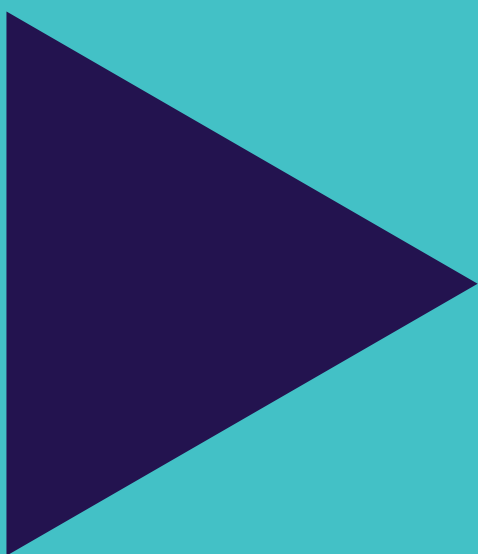
Trajanje: 30 minuta

Glavna pitanja	Očekivani rezultati	Metodologija	Izvori
<p>Sledeći koraci</p> <p>Dinamični plan rada za praćenje i procenu školskog učinka u zaštiti dece i sprečavanju napuštanja škole za 2021. godinu</p> <p>Finalni zaključci</p>	<p>Inspektori obrazovanja koji učestvuju u radionici mogu:</p> <p>-Odlučiti o koracima koje treba preduzeti u praćenju sprovođenja platforme za SRNN kroz plan o SPŠU-u;</p> <p>-Predstavite lekcije iz dvodnevne radionice;</p>	<p>Prezentacija</p> <p>Pojedinačna razmišljanja učesnika</p> <p>Diskusija</p>	<p>Finalni zaključci</p> <p>Dinamični plan rada protiv napuštanja škole i neupisivanja za 2021. godinu</p>

▶ 3

Dodatni materijali i smernice

3.1 Problem dečijeg rada, povezanost problema sa napuštanjem škole i kvalitetom obrazovanja

Prema Zakonu o zaštiti deteta, dečji rad je rad koji šteti dobrobiti deteta i ometa njegovo obrazovanje i razvoj, kao i budući životni standard. Dečji rad je rad koji po prirodi i / ili načinu obavljanja detetu nanosi štetu, zlostavlja i eksploatiše dete i uskrađuje mu pravo na obrazovanje.

Faktori koji uzrokuju dečji rad opisani u različitim izveštajima i dokumentima uglavnom se odnose na ekonomski status, obrazovanje i socijalne norme. Sva tri navedena faktora su povezana sa faktorima rizika za neupisivanje, nepohađanje i napuštanje škole identifikovanim i opisanim u TSRNN priručnicima, to su: porodični faktori, školski faktori i socijalni faktori.

Takođe u dokumentu Strategija i akcioni plan za sprečavanje i eliminaciju dečijeg rada na Kosovu 2011 - 2016 (2010), angažovanje dece / učenika koji napuštaju školu i nizak učinak učenika, su navedeni među glavnim faktorima koji utiču na napuštanje škole. Prema ovoj strategiji, **napor da se obezbedi kvalitetno obrazovanje za svu decu osnova je svih napora da se eliminiše dečji rad.**

Stoga je važno da Inspektorat obrazovanja, odnosno inspektori koji prate primenu platforme za SRNN treba:

- da budu informisani i prodube svoje razumevanje u vezi sa problemom dečijeg rada i njegove veze sa kvalitetom obrazovanja, napuštanjem škole;
- da imaju spisak institucija koje imaju uloge i odgovornosti u rešavanju problema dečijeg rada i intenziviraju institucionalnu saradnju radi međusobnog informisanja i koordinacije radnji;
- da sprovode kvalitetni proces spoljašnje procene školskog učinka, kako bi se ispunila uloga Inspektorata obrazovanja kao centralnog mehanizma za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju, kao i
- da identifikuju mogućnosti i radnje koje mogu preduzeti da bi doprineli sistemu zaštite dece, na osnovu svoje uloge koju imaju;

Najgori oblici dečijeg rada

Dimenzija utvrđivanja najgorih oblika dečijeg rada proizilazi iz Konvencije MOR-a 182 o najgorim oblicima dečijeg rada i iz državnih politika zaštite dece. Pozivajući se na ove dokumente, Inspektori obrazovanja treba da prepoznaju najgore oblike dečijeg rada, tako da prilikom praćenja sprovođenja politika zaštite dece od strane obrazovnih institucija, uzimaju ih u obzir i pozivaju se na njih tokom inspekcija u školama koje se odnose na ovu oblast.

Najgori oblici dečijeg rada su:

- a. svi oblici ropstva ili prakse slične ropstvu, kao što su prodaja i trgovina decom, prisilno ropstvo i zemljoradničko ropstvo, i nehوتيčni ili prisilni rad, uključujući nehوتيčno ili prisilno regrutovanje za upotrebu u oružanim sukobima;
- b. korišćenje, traženje ili ustupanje deteta za prostituciju, proizvodnju pornografije ili za pornografske predstave;
- c. korišćenje, traženje ili ustupanje deteta za nezakonite aktivnosti, posebno za proizvodnju i promet opojnih droga, kako je definisano u relevantnim međunarodnim ugovorima;
- d. radovi koji po prirodi ili okolnostima u kojima se izvode mogu ugroziti zdravlje, bezbednost ili moral dece.

Opasni oblici dečijeg rada na Kosovu

Četvrta kategorija (d) klasifikovana je kao opasan dečji rad i odnosi se na rad koji može dovesti do smrti deteta, povrede (često doživotno) ili bolesti (često doživotno) zbog prirode posla ili kao posledica nebezbednog radnog mesta, niskih bezbednosnih i zdravstvenih standarda i uslova rada i propisa. Što se tiče ove kategorije, prva verzija liste opasnog dečijeg rada na Kosovu je pripremljena uz podršku MOR-a tokom perioda 2005-2007, a zakonski je stupila na snagu kao Vladino Administrativno uputstvo o sprečavanju

i eliminisanju opasnog dečjeg rada na Kosovu (AU 17/2008). Administrativno uputstvo navodi (a) opasne sektore i (b) opšte opasne aktivnosti koje bi trebalo prioritarno zabraniti. U 2013. godini AU 17/2008 je zamenjeno sa AU 05/2013, ažurirajući listu opasnog dečjeg rada na Kosovu. Pozivajući se na AU 05/2013, opšte aktivnosti za trenutnu zabranu su sledeće:

- ▶ Noćni rad (Od 20.00 do 06.00);
- ▶ Podizanje i nošenje teških tereta (povremeno dizanje i nošenje preko 15 kg za dečake i preko 10 kg za devojčice; kontinuirano dizanje i nošenje preko 10 kg za dečake i preko 5 kg za devojčice;
- ▶ Rad u dubini, pod zemljom, pod vodom i u zatvorenom
- ▶ Rad na visini (preko 2 m);
- ▶ Izloženost ekstremnim temperaturama, buci i vibracijama;
- ▶ Izloženost opasnim supstancama (toksičnim, biološkim, radioaktivnim, kancerogenim, prašini i gasovima).

Sektori za trenutnu zabranu

- ▶ Rad u sektoru poljoprivrede i šumarstva
- ▶ Rad na ulici
- ▶ Rad na deponiji otpada
- ▶ Rad na eksploataciji prirodnih resursa
- ▶ Rad u građevini

Prepreke pristupu obrazovanju

U zbirnom izveštaju u vezi sa ispunjavanjem obaveza za sprovođenje AU 05/2013 o sprečavanju i zabrani opasnih oblika dečijeg rada na Kosovu, koji je pripremio koordinator za ljudska prava u MONT-u, uz podršku MOR-a obelodanjene su neke prepreke pristupu obrazovanju, kao što su:

- ▶ Teški ekonomski uslovi u porodici;

▶▶ Prema Zakonu o zaštiti deteta, dečji rad je rad koji šteti dobrobiti deteta i ometa njegovo obrazovanje i razvoj, kao i budući životni standard.

- ▶ Nedostatak profesionalnih službi u školama;
- ▶ Udaljenost škola u ruralnim područjima (nedostatak organizovanog prevoza);
- ▶ Nedostatak bezbednosti tokom putovanja do škole;
- ▶ Nasilje u školi;
- ▶ Prisustvo lokala u blizini škole;
- ▶ Afirmativni pristup dečijem radu i nedostatak svesti o negativnim efektima na zdravlje i razvoj deteta;
- ▶ Nedostatak saradnje škole sa institucijama socijalne zaštite za rešavanje slučajeva dece koja su uključena u rad;
- ▶ Nedovoljno angažovanje opštinskih direkcija za obrazovanje i relevantnih mehanizama za rešavanje problema napuštanja škole i dečijeg rada;
- ▶ Kvalitet obrazovanja (preopterećeni nastavni plan i program, neadekvatna metodologija rada sa učenicima, nedostatak nastavnih sredstava i odgovarajuće školske infrastrukture, rad u smenama).

Utvrdhivanje prepreka u pristupu obrazovanju samo je jedan korak ka njihovom rešavanju od strane institucija koje imaju uloge i odgovornosti u ovoj oblasti. Nesumnjivo je da je uloga obrazovnih institucija u rešavanju problema dečijeg rada od posebne važnosti. To prvo uključuje MONTI, zatim ODO, škole i Inspektorat obrazovanja. Dve perspektive bavljenja dečjim radom u obrazovnim institucijama su:

- Dečji rad kao uzrok napuštanja škole;
- Dečji rad zbog lošeg kvaliteta obrazovanja.

MONT je krajem 2013. godine (24.12.2013) usvojio rezime izveštaja u vezi sa obavezama obrazovnih institucija (MONTI, ODO i škole za sprovođenje Administrativnog uputstva VRK 05/2013 o sprečavanju i zabrani opasnih oblika dečijeg rada na Kosovu. Pogledajte Prilog br. 1 u ovom Modulu za obuku.

Inspektorat obrazovanja, kao centralni mehanizam za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju, ima posebne odgovornosti za praćenje politika vezanih za zaštitu dece, napuštanje škole i procese koji se odvijaju u obrazovnim institucijama, kako bi se procenio kvalitet obrazovanja, stoga ova tema se obrađuje u okviru ovog Modula obuke sa Inspektorima obrazovanja.

3.2 Okvir politike obrazovanja za zaštitu dece na Kosovu

Pravo na obrazovanje je već nekoliko puta potvrđeno od kada je prvi put proglašeno 1948. godine Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima (UDLJP), kasnije konkretizovanom Konvencijom o pravima deteta (KPD) u članovima 28. i 29. Ovi ugovori navode da je barem osnovno obrazovanje besplatno i obavezno, dok će srednje i visoko obrazovanje biti progresivno dostupno svima, mada ne nužno i besplatno. Član 28. Konvencije o pravima deteta definiše obrazovanje kao pravo i preporučuje korake za njegovo ostvarivanje „progresivno i na osnovu jednakih mogućnosti“. Pozivajući se na ove definicije, obrazovni sistemi moraju preduzeti sledeće korake ²:

- Osnovno obrazovanje trebalo bi da bude obavezno i besplatno za sve;
- Srednje obrazovanje treba da bude na raspolaganju i dostupno svakom detetu, uz novčanu pomoć u slučaju potrebe.
- Treba podstaknuti pohađanje škole i smanjiti stopu napuštanja škole.

Izgrađeni su osnovni dokumenti koji regulišu preduniverzitetsko obrazovanje na Kosovu, kao što su Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju u Republici Kosovo (2011) i Okvir kurikuluma preduniverzitetskog obrazovanja Republike Kosovo (2011 / revidiran 2016) na principu inkluzije u obrazovanju, koji se direktno odnosi na pravo svakog deteta i mlade osobe na ravnopravno uključivanje u kvalitetno obrazovanje. Pozivajući se na Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju u Republici Kosovo, preduniverzitetsko obrazovanje je zajednička odgovornost roditelja, obrazovnih institucija i institucija za obuku, opština i Vlade, u skladu sa odgovarajućim funkcijama i dužnostima definisanim u ovom Zakonu ³.

Pravo svakog deteta i mlade osobe na ravnopravno uključivanje u kvalitetno obrazovanje obavezuje obrazovne institucije od centralnog nivoa do škola da preduzmu mere za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u preduniverzitetsko obrazovanje. S tim u vezi, MON je razvilo zakonsku osnovu za sprečavanje i reagovanje protiv napuštanja i neupisivanje predškolskog obrazovanja, uključujući podzakonske akte, uspostavljanje TSRNN mehanizma od centralnog do školskog nivoa, priručnike i prateću dokumentaciju podrške za rad TSRNN-a i upozoravanje na rano napuštanje u SUIO.

Aspekti praktične primene mera za sprečavanje i reagovanje na nasilje u obrazovnim institucijama, napuštanje i neupisivanje, takođe su obrađeni strateškim planovima, kao u:

- SPOK 2011-2016 & SPOK 2017-2021;
- Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu,
- Strategija za reintegraciju repatriраних лица;
- Protokol o prevenciji i upućivanju nasilja u institucije preduniverzitetskog obrazovanja;
- Smernice za primenu Uredbe VRK- br. 21/2013 o protokolu za sprečavanje i upućivanje nasilja u institucije univerzitetskog obrazovanja⁴ ;
- Akcioni plan protiv napuštanja škole i neupisivanja itd.

Na osnovu strateških planova razvijeni su akcioni planovi i realizovano je niz aktivnosti i projekata koji se odnose na sprečavanje napuštanja i neupisivanja dece u preduniverzitetsko obrazovanje, uključujući uspostavljanje i koordinaciju aktivnosti sa TSRNN-om od

² Za više detalja pogledajte Modul 1: Pravo na obrazovanje - kvalitetno obrazovanje. Program izgradnje kapaciteta u obrazovnom liderstvu,

³ Kosovski pedagoški institut (2014). Deca van škole - Osnovna studija o praksama sprečavanja i reagovanja na napuštanje škole i neupisivanje u školu.

⁴ Protokol je plod međuinstitucionalne koordinacije. Protokol omogućava:

- Međuinstitucionalni i višedimenzionalni pristup
- Konsolidaciju sistema izveštavanja i upućivanja slučajeva
- Orijentaciju politika zasnovanih na dokazima

centralnog do školskog nivoa.

Pored uspostavljanja TSRNN -a, MON je podržao izgradnju kapaciteta uz podršku partnera koji podržavaju obrazovanje na Kosovu, kao što su UNICEF, ECMP, KOC, GIZ, kroz obuke, radionice i vodiče za TSRNN na školskom i opštinskom nivou. TSRNN je na nacionalnom nivou podržao opštine i škole mentorstvom i savetovanjem o najboljem funkcionisanju njihovih timova u interakciji sa drugim sektorima na opštinskom nivou (CPM, CSR, KP, KPAK, KPA, SU i NVO).

U cilju bolje koordinacije i postizanja rezultata u sprečavanju napuštanja škole i neupisivanja, Ministarstvo obrazovanja i nauke je u saradnji sa UNICEF-om razvilo Modul Sistem ranog upozoravanja (SRU) u okviru Sistema za upravljanje informacijama u obrazovanju (SUIO). Razvoj ovog Modula omogućava školama / TSRNN-ima da identifikuju decu kojoj pretil napuštanje škole, da prijave slučajeve i, u zavisnosti od faktora uticaja, preduzmu preventivne mere.

Pored smernica za TSRNN, Modula Sistema ranog upozoravanja (SRU), razvijeni su i didaktički priručnici, kao što su:

- Didaktički priručnik za sprečavanje nasilja u školama
- Priručnik za sprečavanje negativnih pojava u srednjim školama
- Vodiči za zaštitu dece na internetu

Uprkos napretku postignutom u konsolidaciji TSRNN-a za identifikaciju, izveštavanje i upućivanje slučajeva napuštanja i neupisivanja, u uspostavljanju mogućnosti izveštavanja u Sistemu ranog upozoravanja na napuštanje, u okviru Sistema za upravljanje informacijama u obrazovanju, te još uvek nije učinjeno jačanje mehanizama za praćenje, mentorstvo i nadzor nad sprovođenjem platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje.

U nedostatku sistematskog praćenja svih mehanizama koji se odnose na rad TSRNN-a, najosetljivija tačka i dalje ostaje izveštavanje na svim nivoima obrazovanja:

- Izveštavanje na nivou države
- Izveštavanje međunarodnim mehanizmima

► Baza podataka / pokazatelji / Kvalitet podataka

► Izveštavanje zasnovano na dokazima / Orijentacija politika

Kontinuirano angažovanje mehanizama Inspektorata obrazovanja, kao centralnog izvršnog tela za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju, odnosno centralne kancelarije u Ministarstvu obrazovanja i nauke i Sektora za inspekciju obrazovanja (SIO) u regionima, doprinosi postizanju očekivanih rezultata i efikasnom sprovođenju obrazovnih politika i drugih politika zaštite dece vezanih za rad obrazovnih institucija. Praćenje od strane Inspektorata obrazovanja omogućava nam da imamo:

- Funkcionalne mehanizme koordinacije na centralnom, opštinskom i školskom nivou
- Funkcionalni sistem za rano upozoravanje na napuštanje, sprečavanje nasilja i negativnih pojava
- Podignutu svest školskih i opštinskih institucija za sistematsko rešavanje problema koji predstavljaju izazov za razvoj dece.
- Povećanje kvaliteta podataka o napuštenoj deci i onima kojima pretil napuštanje, slučajevima nasilja ...
- Povećanje upisa u školu / smanjenje napuštanja škole.
- Povećanje odgovornosti, poštovanje ljudskih / dečjih prava.

Grupa za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škola i neupisivanje na nivou MONTI-a, u okviru svojih obaveza, 2017. godine je sačinila rezime izveštaja o nalazima praćenja i mentorstva ODO-a i škola, u vezi sa funkcionisanjem TSRNNŠ-a. Izveštaj rezimira zakonodavnu i operativnu stranu rada MONTI-a sa svojim partnerima, kao i nalaze iz procesa praćenja i mentorstva u 21 opštini Republike Kosovo, o primeni politika protiv napuštanja škole u svakodnevnoj praksi škola, i ODO-a. Za više detalja, pogledajte rezime izveštaja u prilogu br. 2 ovog Modula za obuku.

KI učni koncepti za zaštitu dece, nasilje, neupisivanje u školu i napuštanje škole

U obrazovnim politikama koje se odnose na dečju zaštitu, sprečavanje nasilja, kao i u priručnicima za školske timove i opštinske timove za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u obavezno obrazovanje, date su neke definicije koje se odnose na glavne koncepte. Pomažu školama, TSRNN-ovima i onima koji nadgledaju njihov rad da bolje razjasne posebne specifičnosti koncepata tokom rada na rešavanju problema vezanih sa prevencijom nasilja, sprečavanjem neupisivanja i napuštanjem škole.

- ▶ **Deca** - označava svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim kada se punoletstvo dostiže ranije, u skladu sa zakonodavstvom kojem podleže;
- ▶ **Nasilje -znači:** „Sve fizičke i / ili emocionalne oblike zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja, zanemarivanja ili nebrige, komercijalne eksploatacije ili bilo kog oblika eksploatacije koji rezultiraju potencijalnom ili stvarnom štetom po zdravlje, opstanak, razvoj ili dostojanstvo deteta u kontekstu odnosa odgovornosti, poverenja ili sile“;
- ▶ **Zaštita dece** - znači sprečavanje i odgovor na nasilje, zlostavljanje, zloupotrebljavanje, eksploataciju i zanemarivanje, otmicu, seksualno iskorišćavanje, trgovinu i dečiji rad u kući i izvan kuće;
- ▶ **Deca školskog uzrasta** - obavezno obrazovanje, ali koji nisu registrovani i ne pohađaju školu;
- ▶ **Deca kojima preči napuštanje škole** – to su deca koja su upisana i pohađaju školu, ali koja iz različitih razloga mogu napustiti školu bez završenog devetog razreda;
- ▶ **Deca školskog uzrasta koja napuštaju školu pre završetka obaveznog obrazovanja / 9. razred / -** su deca obaveznog školskog uzrasta koja su upisana i pohađala školu, ali su, u jednom trenutku, napustila školu;

- ▶ **Tinejdžeri i mladi ljudi koji su završili 9. razred, ali su napustili školu na nivou višeg srednjeg obrazovanja** - su upisani u više srednje obrazovanje, pohađaju ga, ali koji iz različitih razloga mogu napustiti školu bez završenog poslednjeg razreda srednjeg obrazovanja.

▶▶ U obrazovnim politikama koje se odnose na dečju zaštitu, sprečavanje nasilja, kao i u priručnicima za školske timove i opštinske timove za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u obavezno obrazovanje, date su neke definicije koje se odnose na glavne koncepte.

Sledeći korak je prepoznavanje i razumevanje uzroka i razloga neupisivanja dece u školu i napuštanja škole.

Faktori koji utiču na neupisivanje i napuštanje škole

Kao i kod glavnih koncepata, i za faktore koji utiču na neupisivanje i napuštanje škole, školski priručnici i opštinski timovi za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u obavezno obrazovanje, navedeno je niz faktora koji utiču na napuštanje škole, kao što su:

Pojedinačni faktori: Razne bolesti, invaliditet, rani brak, nedovoljna podrška porodice, umešanost u negativne pojave, upotreba droga, individualni pristup obrazovanju itd.

Porodični faktori: Nedostatak odgovarajuće roditeljske nege (bez oba ili jednog roditelja ili razvoda), nivo obrazovanja roditelja, kulturni mentalitet porodice, nesaradnja / neprilagođenost porodice sa okolinom; deca kao hranitelji itd.

Školski faktori: Geografski položaj škola (rizici tokom putovanja, posebno u planinskim predelima), odnosi nastavnik-učenik i obrnuto, učenik-učenik (neadekvatno ponašanje, netačne procene, nasilje, zloupotreba informacione tehnologije itd), nedostatak adekvatnih profesionalnih usluga u suočavanje sa problemima u školi, neodgovarajući nivo saradnje škola sa drugim opštinskim službama i zajednicom, uticaj negativnih spoljnih pojava itd.

Društveni faktori: Socijalni problemi / siromaštvo, neadekvatan nivo međuinstitucionalne i saradnje sa zajednicama, negativne pojave u društvu, kretanja, migracije itd.

Zadatak 1: Razmena ideja o faktorima neupisivanja dece u školu i napuštanju škole

Na osnovu gore opisanih faktora i vašeg iskustva i informacija koje imate o drugim faktorima, identifikujte i razgovarajte sa kolegama o faktorima koji najviše utiču na neupisivanje škole i faktorima koji najviše utiču na napuštanje škole ili riziku od napuštanja škole. Obrazložite upućivanje slučajeva ilustrativnim primerima.

Faktori koji utiču na neupisivanje u školu	Faktori koji utiču na napuštanje škole ili rizik od napuštanja škole
Dete mora raditi na izdržavanju porodice	Dete mora raditi na izdržavanju porodice
Udaljenost od kuće do škole	Dete ima mnogo izostanaka
Porodica krije dete sa posebnim potrebama	Dete nije dobar na časovima
.....	.....

Pažnja!

Neki od gore navedenih faktora možda nisu relevantni za svaki slučaj neupisivanja ili napuštanja škole. To znači da svaki slučaj ima svoju istoriju za koju TSRNN mora da prikuplja podatke i donosi zaključke o razlozima i merama koje treba preduzeti.

3.3 Pravni okvir za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju

Poslednjih godina na Kosovu se povećao fokus na osiguranju kvaliteta preduniverzitetskog obrazovanja, od potrebe za jasnijim fokusom na podizanju ishoda učenja i potrebi za poboljšanjem praćenja i proceni rada obrazovnih institucija, kroz uspostavljanje mehanizma odgovornosti u obrazovnim institucijama. Sistem osiguranja kvaliteta „uključuje integrisane sve politike, procedure, pravila, kriterijume, alate i instrumente i mehanizme verifikacije koji svi zajedno osiguravaju i poboljšavaju kvalitet koji zahteva školska institucija“ (EU, 2015).

Na osnovu dokumenta Strategija osiguranja kvaliteta za preduniverzitetsko obrazovanje na Kosovu 2016-2020, MON je izradio dokumente o osiguranju kvaliteta (Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka, 2016), definisao osnovna očekivanja za svaku školu u Republici Kosovo i uspostavio sistem procene školskog učinka. Sprovedenje ovih obrazovnih politika povezano je sa ulogom i funkcijama Inspektorata obrazovanja, koji je centralno izvršno telo za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju.

Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka predviđa pet oblasti kvaliteta školskog učinka, odnosno pet stubova školskih aktivnosti, koji su glavne reference za procenu i unapređenje školskog učinka na Kosovu. Ovih pet oblasti su: (I) Rukovođenje i upravljanje, (II) Kultura i životna sredina, (III) Nastava i učenje, (IV) Profesionalni razvoj nastavnika i (V) Učinak učenika.

Osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju na Kosovu, kao u obrazovnim sistemima većine zemalja Evropske unije (EU), ali i drugih zemalja, predstavlja posebnu dimenziju obrazovne reforme, reforme koja se u zvaničnim dokumentima fokusira na podršku studentima u savladavanju ključnih kompetencija navedenih u novom nastavnom planu i programu.

Sistem procene školskog učinka je deo obrazovnih politika za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju. Procena se odnosi na procese koji se koriste za prikupljanje, analizu i ocenu dokaza o pojedinačnim dostignućima u nastavi, profesionalnoj praksi vođenja obrazovne institucije i ispunjavanju očekivanja od obrazovne institucije (Zakon o

Inspektoratu obrazovanja, 2018). S druge strane, u dokumentima OECD-a koji se odnose na procenu u obrazovnom sistemu, koncept procene uključuje čitav proces merenja i prosuđivanja pojave ili situacije za koju se priprema.

3.4 Funkcije Inspektorata obrazovanja u odnosu na odgovornosti škole za zaštitu dece i sprečavanje napuštanja škole

Poznavanje pravnog okvira koji se odnosi na rad Inspektorata obrazovanja je suštinska komponenta u procesu praćenja obrazovne politike. Novim Zakonom br. 06 / L -046 o Inspektoratu obrazovanja u Republici Kosovo, ojačana je uloga Inspektorata obrazovanja, posebno njegova uloga kao glavnog mehanizma za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju.

Sada, novim zakonom, Inspektorat obrazovanja obavlja sledeće funkcije:

- *Funkcija procene* - ocenjuje kvalitet usluge obrazovnih institucija;
- *Kontrolna funkcija* - kontroliše usklađenost delatnosti obrazovnih institucija sa važećim zakonskim i podzakonskim aktima;
- *Savetodavna funkcija* - savetuje direktore i zaposlene u obrazovnim institucijama;
- *Funkcija informisanja / izveštavanja* - obaveštava ministra, ODO-e i obrazovne institucije o nalazima inspekcije, kao i da ih objavljuje na godišnjoj osnovi;
- *Funkcija podrške* za promociju uspešnih praksi obrazovnih institucija i razvoj obrazovnih politika.

Dok su vrste inspekcija sledeće:

- Opšta inspekcija (Administrativna i pedagoška / SPŠ /);
- Tematski pregled;
- Hitna inspekcija;
- Ponovni pregled;
- Inspekcija kvaliteta rada i procena učinka nastavnika u procesu licenciranja / PUN /.
- Inspekcija kvaliteta rada i procena učinka direktora i zamenika direktora / PUD /

To ukazuje da IO ima jasnu pravnu podršku za praćenje sprovođenja protokola za sprečavanje i upućivanje nasilja u preduniverzitetske obrazovne institucije i platformu za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje, putem inspekcija kvaliteta rada škole i druge inspekcije koje sprovodi Inspektorat obrazovanja

---

Nadzor nad sprovođenjem platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje usko je povezan sa ulogom, dužnostima i odgovornostima Inspektorata obrazovanja. Pre pokretanja procesa nadzora nad primenom platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje, Inspektori obrazovanja moraju u suštini poznavati:

- paket dokumenata koji se odnose na osiguranje kvaliteta školskog rada, kao i
- osnovne dokumente koji regulišu glavne aspekte inspekcije kvaliteta rada škole:
  - Standardi za profesionalnu praksu direktora škola na Kosovu
  - Strateški okvir za razvoj nastavnika na Kosovu
  - Administrativna uputstva za: PUŠ, PUN, PUD.

Pojedinosti o osnovnim dokumentima koji regulišu glavne aspekte inspekcije kvaliteta rada škole predstavljeni su i diskutovani u sledećim temama Modula.

3.5 Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka – očekivanja škole za zaštitu dece, sprečavanje nasilja, neupisivanje i napuštanje škole

Okvir za osiguranje kvaliteta učinka škole na Kosovu

Sa dokumentom Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka⁵, MON je definisala osnovna očekivanja od svake škole koja radi u Republici Kosovo. Okvirni dokument zasnovan je na interakciji između glavnih principa Okvira kurikuluma kosovskog preduniverzitetskog obrazovanja i oblasti kvaliteta školskog učinka. Okvir predviđa pet oblasti kvaliteta školskog učinka, koje služe kao organizacioni stubovi za upravljanje školom, procenu, samoprocenu, planiranje i popravne intervencije. Ovih pet oblasti kvaliteta su:

- a. Rukovođenje i upravljanje,
- b. Kultura i školsko okruženje,
- c. Nastava i učenje,
- d. Profesionalni razvoj nastavnika i
- e. Učinak učenika.

Svaka oblast kvaliteta ima pet kriterijuma. Ovi kriterijumi proizilaze iz pet principa kurikuluma koji beleže uticaj svakog principa u svakoj oblasti školske aktivnosti. Njihova međusobna povezanost prikazana je u Prilogu br. 3 ovog Modula za obuku.

Očekivanja Okvira za osiguranje kvaliteta kosovskih škola za rešavanje problema napuštanja škole

Da bi se obezbedio nadzor nad primenom platforme za sprečavanje napuštanja i neupisivanja škole, Inspektori obrazovanja koji su uključeni u proces SPŠU-a moraju prvo da razumeju pristup procene školskog učinka i njegov uticaj na ukupan školski učinak i osnovne zahteve povezane sa neupisivanjem i napuštanjem škole. U tu svrhu prvo treba pažljivo analizirati:

- ▶ Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka i njegove funkcije u procesu spoljašnje procene;
- ▶ Glavne aspekte procene (oblasti kvaliteta⁶, kriterijume kvaliteta i pokazatelje učinka⁷);
- ▶ Principe i karakteristike spoljašnje procene
- ▶ Pokazatelje učinka u oblasti kvaliteta: **Kultura i školsko okruženje.**

Očekivanja škole o dečjoj zaštiti, sprečavanja nasilja, neupisivanje i napuštanja škole, definisanih u okviru oblasti kvaliteta **Kultura i školsko okruženje**, predstavljena su u okviru teme ovog Modula: **Spoljašnja procena škole iz oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje**

Da bi izvršio neophodne pripreme i osigurao kvalitetan proces praćenja primene platforme

⁵ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije i Pedagoški institut Kosova. (2016). Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka na Kosovu. PIK, Priština. <http://ipkmasht.rks-gov.net/kriteret-dhe-treguesit-e-cilesise-se-performances-seshkolles/>

⁶ Kriterijumi kvaliteta proizilaze iz principa okvira kurikuluma preduniverzitetskog obrazovanja. Oni su pod podela oblasti kvaliteta.

⁷ Pokazatelji učinka su potvrdne izjave o učinku koje služe kao referenca za procenu školskog učinka.

za spreçavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje kroz proces SPŠU-a, na osnovu mogućnosti i zahteva Okvira, Inspektorat obrazovanja treba da obezbedi da prvobitno svi Inspektori obrazovanja:

- ▶ imaju jasne funkcije i dužnosti definisane Zakonom o Inspektoratu obrazovanja, kao i delegiranje odgovornosti u okviru Inspektorata obrazovanja;
- ▶ imaju jasna nova očekivanja od škole;
- ▶ moraju biti upoznati sa platformom za spreçavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje;
- ▶ moraju biti upoznati sa ulogom, dužnostima i odgovornostima TSRNN-a, kao i sa merama preduzetim za primenu platforme za spreçavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje;
- ▶ moraju da poznaju i imaju zajedničko razumevanje glavnih pojmova i faktora rizika za neupisivanje, ne pohađanje i napuštanje škole.

3.6 Procena školskog učinka

Se odnosi na

- ▶ Unutrašnju procenu škole / samoprocenu škole
- ▶ Razvojno planiranje škole
- ▶ Godišnji akcioni plan - plan poboljšanja
- ▶ Spoljašnju procenu škole
- ▶ Period sprovođenja samoprocene, spoljašnje procene i razvojnog planiranja škole

Glavna načela procene školskog učinka

- ▶ učešće
- ▶ transparentnost
- ▶ objektivnost
- ▶ preciznost

Spoljašnja procena školskog učinka na Kosovu je deo sistema procene školskog učinka. Pozivajući se na smernice za spoljašnju procenu školskog učinka (Vodič za SPŠU, PIK, 2017), trebalo bi da bude procena:

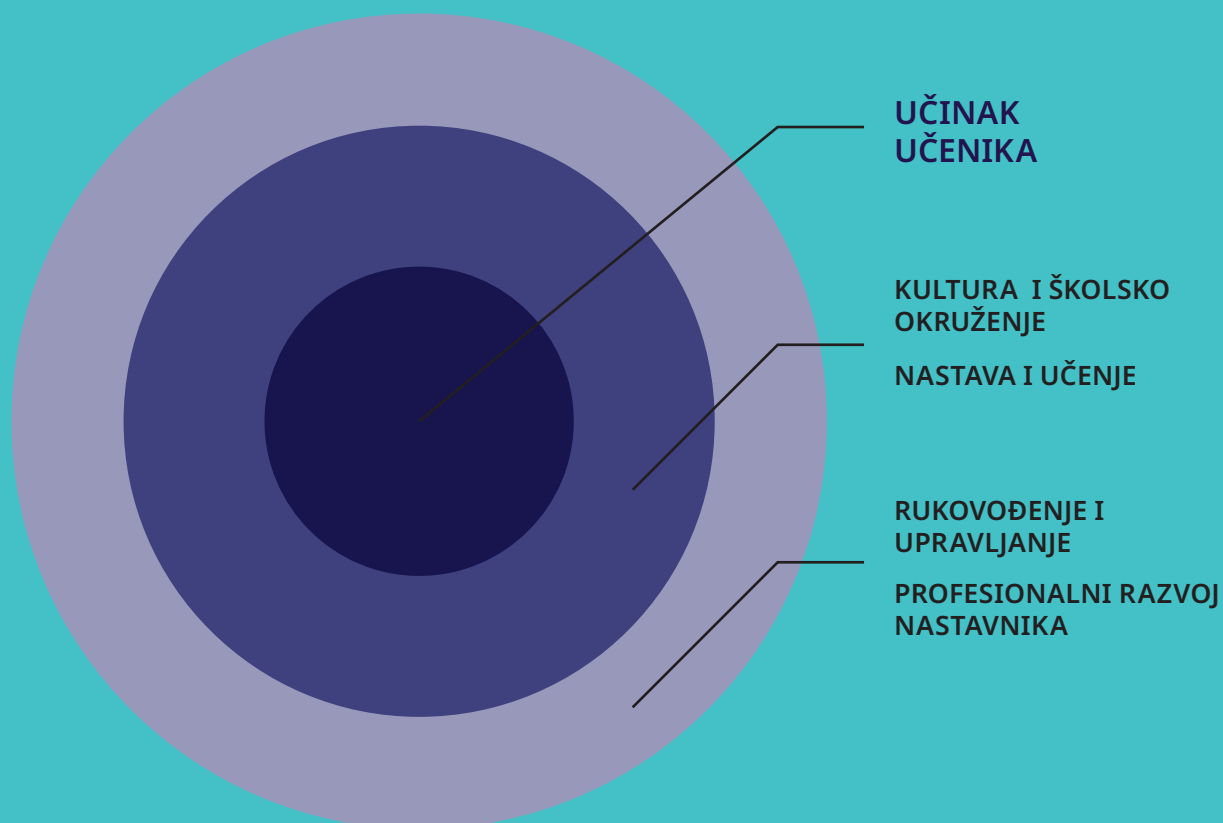
- ▶ fokusirana na ishode školskog učinka, postignuća učenika;
- ▶ zasnovana na proverenim dokazima;
- ▶ osetljiva na osobine škole;
- ▶ odražavanja stanja i trenda školskog učinka;
- ▶ u funkciji razvojnog planiranja škole; i

- ▶ u cilju osiguranja kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju

Razvojni karakter sistema procene školskog učinka, kao i kvalitet obrazovanja, koji se prilično kritično ogleda u izveštajima PISA studije (PISA izveštaji 2015. i 2018.), zahtevaju da spoljašnja procena školskog učinka ispunjava svoju ulogu, kako bi izvršila planiranu, sistematsku kontrolu i da osigurava da obrazovne institucije na Kosovu rade u skladu sa standardima kvaliteta utvrđenim od strane MON-a.

Oblast kvaliteta *Učinak učenika* je suštinska dimenzija za procenu školskog učinka, jer odražava efikasnost škole u ostvarenju svoje osnovne misije (PIK, 2017).

Spoljašnja procena školskog učinka služi kao metaprocena školskog procesa samoprocene, sa ciljem (a) analize školske sposobnosti za samoprocenu, (b) korišćenja rezultata samoprocene za planiranje poboljšanja / unapređenja kvaliteta i (c) identifikovanja slabih

tačaka, odnosno potreba za školskom podrškom u procesu samoprocene i planiranja razvoja (Mehmeti, S. Boshtrakaj, L., Bytyqi, L. Zylfiu, H. i Potera, I., 2018. godine).

Vodič za spoljašnju procenu školskog učinka (PIK, 2017) detaljno opisuje tri glavna koraka za sprovođenje SPŠU-a:

- ▶ Priprema za spoljašnju procenu
- ▶ Proces procene
- ▶ Priprema i distribucija izveštaja o proceni

SPŠU je početno iskustvo u okviru sistema osiguranja kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju na Kosovu. Svaki proces, posebno osetljivi i novi procesi, koji započinju prvi put, svakako moraju uzeti u obzir kulturu procene u obrazovnom sistemu, (OECD, 2013). Štaviše, težnja kosovskog preduniverzitetskog obrazovanja ka autonomiji škole, početak primene školskog samoprocenjivanja, delegiranje posebnih odgovornosti na interne školske mehanizme, kao što je TSRNN, povećava potrebu za praćenjem rada škola, radi procene kvaliteta procesa samoprocene i upotrebe njegovih rezultata za donošenje odluka na školskom nivou, kvaliteta sprovođenja kurikularne reforme, funkcionisanje TSRNN-a i mehanizma za osiguranje kvaliteta na školskom nivou.

Stoga,

Za osetljive i nove procese praćenja rada škole, kao što je proces SPŠU-a, potrebno je dobro poznavanje sistema procene školskog učinka, njegovih principa, funkcija i ciljeva, takođe je potrebna i unutrašnja refleksija na početna iskustva, o lekcijama, izazovima i problemima kojima se treba pozabaviti kako bi se poboljšao kvalitet procesa SPŠU-a.

Takođe,

Za takve procese treba uzeti u obzir kulturu obrazovnih institucija u procesima procene, pripreme i kapacitete Inspektorata, tako da odgovaraju glavnim koracima koje treba preduzeti za primenu SPŠU u svim obrazovnim institucijama, kao što je predviđeno u pravnom okviru za procenu školskog učinka.

3.7 Procena školskog učinka u oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje

Kao što je opisano u paketu dokumenata za procenu školskog učinka i u relevantnim smernicama, spoljašnja procena školskog učinka, kao i unutrašnja procena, sprovode se na tri nivoa:

- Na nivou kriterijuma
- Na nivou oblasti kvaliteta i
- Na opštem nivou

Dakle, predmet procene su sve oblasti kvaliteta - pet oblasti kvaliteta, kao i svi kriterijumi kvaliteta - 25 kriterijuma kvaliteta. U zavisnosti od svrhe procene, preliminarnih procena, oblasti kvaliteta koje je škola procenila, zahteva i potreba za određenim procenama, Inspektorat obrazovanja takođe može odrediti oblast procene i kriterijume kvaliteta na koje namerava da fokusira proces SPŠU u određenoj obrazovnoj instituciji.

Stoga,

ovaj deo ovog Modula obuke za Inspektore obrazovanja fokusiraće se na oblast kvaliteta: Kultura i školsko okruženje, na specifičan način na kriterijume kvaliteta i pokazatelje učinka koji se odnose na TSRNN i nivo napuštanja školovanja, pošto je ovaj model fokusiran na ovu tematiku.

U oblasti kvaliteta: *Kultura i školsko okruženje*, u dva kriterijuma kvaliteta, odnosno u pet pokazatelja školskog učinka u okviru ova dva kriterijuma kvaliteta, direktno se bave aspektima koji se odnose na sprečavanje nasilja u školi:

2.1.3. Učenici su zaštićeni od povreda i nasilja/ emocionalnog pritiska.

2.5.1. Škola ima efikasne mehanizme za rešavanje slučajeva školskog nasilja i slučajeva nesreća i elementarnih katastrofa.

2.5.3. Škola ima standarde ponašanja, brige i blagostanja, razvijene u saradnji sa školskim organima, roditeljima i zajednicom.

2.5.4 Svo školsko osoblje je svesno prava i obaveza utvrđenih u standardima ponašanja, brige i blagostanja.

2.5.5 Paket školskih propisa ima za cilj sprečavanje zloupotreba, ekscesa i povreda svih vrsta.

Dok je u kriterijumu kvaliteta 2.2. u ovoj oblasti: **Škola pruža jednake mogućnosti svim učenicima da savladaju kompetencije**, definisana su tri (3) pokazatelja učinka, koji služe kao osnovna referentna tačka za nadgledanje primene platforme za SRNN. Ovi pokazatelji učinka su sledeći:

2.2.2 Tim za sprečavanje i reagovanje na neupisivanje i napuštanje (TSRNN) je operativan i ima jasne procedure za identifikovanje prepreka koje mogu ometati pristup, pohađanje i postignuća učenika u školi.

2.2.3 Škola je uspostavila mreže saradnje sa spoljašnjim pružaocima socijalnih, zdravstvenih i ekonomskih usluga kako bi eliminisala barijere koje mogu ometati pristup učenika, pohađanje i postignuća u školi.

2.2.6 Nivo napuštanja učenika je vrlo nizak.

Sledi kratak opis nekoliko pokazatelja učinka škole (kriterijum kvaliteta 2.2.) i očekivanja od Inspektorata obrazovanja za prikupljanje potrebnih podataka tokom SPŠU za opis stanja i trenda u školi u ispunjavanju ovih pokazatelja.

Pokazatelji učinka	Opis pokazatelja učinka	Nekoliko mogućih izvora
2.2.2 Tim za sprečavanje i reagovanje na neupisivanje i napuštanje (TSRNN) je operativan i ima jasne procedure za identifikovanje prepreka koje mogu ometati pristup, pohađanje i postignuća učenika u školi.	Škola treba da se angažuje za identifikovanju faktora koji mogu ometati pristup, pohađanje i postignuća učenika u školi. U tom smislu, škola mora da obezbedi dokaze koji se odnose na rad TSRNN-a, uključujući instrumente za identifikaciju i registraciju dece koja rizikuju da napuštaju decu i koja se ne školuju u zoni pokrivenosti, identifikaciju, registraciju i upravljanje slučajevima itd.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Zapisnici sa sastanaka, planovi rada, odluke ...; ▶ Školske procedure za identifikovanje prepreka koje ometaju pristup, pohađanje i postignuća učenika u školi. ▶ Instrumenti za identifikaciju i upisivanje dece sa rizikom od napuštanja škole i dece koja se ne školuju u oblasti pokrivenosti, identifikacije, registracije i upravljanje slučajevima; ▶ Izveštaji o identifikovanim preprekama, planiranim i sprovedenim merama za njihovo uklanjanje.
2.2.3 Škola je uspostavila mreže saradnje sa spoljašnjim pružiocima socijalnih, zdravstvenih i ekonomskih usluga kako bi eliminisala barijere koje mogu ometati pristup učenika, pohađanje i postignuća u školi.	Kroz rad sa učenicima, roditeljima i drugim pružiocima usluga (van škole), škola treba da se pozabavi faktorima koji ometaju pristup, pohađanje nastave i postignuća učenika u školi. Zbog toga škola treba da pruži dokaze u vezi sa saradnjom sa zajednicom izvan škole, kao i opipljive rezultate koji su omogućili izbegavanje prepreka u vezi sa pristupom učenju, pohađanju nastave i dostignućima učenika u školi.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Dokazi o praksi saradnje sa drugim pružiocima usluga (Centar za socijalni rad, Centri porodične medicine, NVO, biznisi itd). ▶ Mere primenjene na druge pružioce usluga kako bi se eliminisale barijere koje mogu ometati pristup učenika, pohađanje nastave i postignuća u školi, kao i dokazi o njihovoj efikasnosti (npr. opremanje učenika laptopovima tokom učenja online - vreme pandemije Covid 19).
2.2.6 Nivo napuštanja učenika je vrlo nizak.	Škola se treba rukovoditi principom da svako dete treba da završi obavezno obrazovanje ili čak upisano srednje obrazovanje. Zbog toga škola mora pažljivo upravljati svim slučajevima koji rizikuju da napuste školu, pružiti povoljno okruženje za svu decu da uspešno završe školu, pružiti kvalitetnu nastavu	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Izveštaji o trendu napuštanja škole poslednjih godina. ▶ Izveštaji o pohađanju i dostignućima učenika poslednjih godina. ▶ Mere primenjene za eliminisanje prepreka i dokazi o njihovoj efikasnosti. ▶ Mere koje se primenjuju na upravljanje slučajevima napuštanja, upravljanje odsustvima ...

Budite oprezni!

Faktori koji utiču na napuštanje školovanja su brojni, zato bi Inspektori obrazovanja, tokom nadgledanja primene platforme za Sprečavanje i reagovanje na neupisivanje i napuštanje, trebali uzeti u obzir i druga očekivanja od škole koja su definisana u Okvirnom dokumentu za osiguranje kvaliteta učinka škole.

Zadatak 2: Razmena ideja za rešavanje pitanja neupisivanja dece u školu i napuštanja škole u izveštajima SPŠU, sa posebnim naglaskom na deo o Oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje

Analizirajte neke delove izveštaja u prilogu 7 ovog Modula, opišite kako se aspekt neupisivanja i napuštanja škole obrađuje u tim delovima izveštaja i izvucite dva ili tri zaključka šta treba učiniti u budućnosti za pravilno i kompletno adresiranje problema identifikovanih u ovoj oblasti.

3.8. Instrumenti za prikupljanje podataka

U Vodiču za spoljašnju procenu školskog učinka (IPK, 2017) detaljno su opisana uputstva za identifikovanje izvora i instrumenata za prikupljanje podataka, kao i uputstva za pripremu instrumenata i prikupljanje podataka za SPŠU.

Prema uputstvima datim u vodiču za SPŠU, izbor tehnika koje će se primeniti i razvoj relevantnih instrumenata vrši se na osnovu pokazatelja učinka definisanih za svaki kriterijum kvaliteta, u okviru oblasti kvaliteta koja su u fokusu spoljašnje procene. Da bi se olakšao rad Tima za spoljnu procenu, u dodatku vodiča data je lista pokazatelja sa orijentacionim pitanjima i sredstvima za verifikaciju (izvori) podataka unutar svakog kriterijuma (vidi sledeću stranicu).

Takođe, u vodiču za SPŠU smešteni su uzorci instrumenata za prikupljanje podataka, uključujući kontrolne liste, protokol intervjua, upitnici za ankete, protokol posmatranja, kao i uputstva i protokol za sastanke fokus grupa. Budući da je postupak prikupljanja podataka povezan sa specifičnostima školskog konteksta i resursima koji se mogu obezbediti dokumentovanjem školskog rada, timovima za spoljnu procenu predloženo je da pripreme alate za prikupljanje podataka za SPŠU na osnovu smernica datih u vodiču.

Dok je obrazac za procenu školskog učinka uobičajen i za unutrašnju procenu škole i za SPŠU, kao utvrđivanje situacije za pokazatelje učinka, procenu kriterijuma kvaliteta, procena oblasti kvaliteta i opštu procenu učinka škole, je kvalitativna procena zasnovana na dokazima i dokazima u vezi sa pokazateljima učinka i nivoima kvaliteta učinka.

Stoga,

na ovoj osnovi i ovoj orijentaciji, treba nastaviti proces nadgledanja nad sprovođenjem platforme za sprečavanje i reagovanje protiv napuštanja i neupisivanja, u okviru SPŠU.

U svetlu zahteva za nadzorom platforme za sprečavanje i odgovor na napuštanje i neupisivanja, u okviru SPŠU, potrebni su posebni instrumenti koji pružaju dovoljno dokaza o nivou primene, izazovima, potrebama i mogućnostima da se ova platforma poboljša i unapredi. Kao orijentacija za ovo mogu poslužiti podaci o orijentacijama datim u vodiču za SPŠU u vezi sa orijentacionim pitanjima za procenu školskog učinka u odnosu na svaki pokazatelj, kao i orijentacije za moguće izvore za prikupljanje podataka.

Škola svim učenicima obezbeđuje jednake mogućnosti za savladavanje kompetencija		
Pokazatelji školskog učinka	Orijentaciona pitanja za procenjivanje školskog učinka u odnosu na svaki pokazatelj	Nekoliko mogućih izvora podataka
<p>2.2.1 Školski nivo očekivanja za savladavanje kompetencija, za akademska postignuća i za individualnu realizaciju svakog učenika je visok.</p> <p>2.2.2 Tim za sprečavanje i reagovanje na neupisivanje i napuštanje (TSRNN) je operativan a postoje jasne procedure za identifikovanje prepreka koje mogu ometati pristup učenika, pohađanje nastave i postignuća u školi.</p> <p>2.2.3 Škola je uspostavila mreže saradnje sa spoljnim pružaocima socijalnih, zdravstvenih i ekonomskih usluga kako bi eliminisala prepreke koje mogu ometati pristup učenika, pohađanje i postignuća u školi.</p> <p>2.2.4 Škola omogućava ostvarivanje potencijala svakog učenika kroz razne vannastavne aktivnosti usmerene na unapređivanje pojedinačnih tendencija učenika.</p> <p>2.2.5 Nastavnici sastavljaju i primenjuju PIA za učenike sa posebnim potrebama u obrazovanju.</p> <p>2.2.6 Nivo napuštanja učenika je vrlo nizak.</p>	<p>2.1.1 Kako škola procenjuje sposobnost učenika i sposobnost škole da podrži sve učenike u savladavanju kompetencija i pojedinačnih postignuća svakog učenika? Kakav je stav školskih organa upravljanja? Šta je sa nastavnicima?</p> <p>2.1.2 Da li škola posvećuje pažnju na identifikovanje faktora koji utiču na proces učenja i razvoj ključnih kompetencija? Koji su glavni faktori koji ometaju pristup, pohađanje i postignuća učenika u školi? Da li ih je škola identifikovala?</p> <p>2.1.3 Kakve su prakse saradnje sa drugim pružaocima usluga za osnaživanje dece i njihovih porodica? Koji oblici podrške se primenjuju u školi kako bi se obezbedile jednake mogućnosti za razvoj osnovnih kompetencija?</p> <p>2.1.4 Koji se oblici podrške primenjuju za unapređivanje tendencija učenika u različitim oblastima kako bi u potpunosti ostvarili svoj potencijal? Koliko su učenici zainteresovani za učešće u ovim aktivnostima? Šta učenici misle o njima?</p> <p>2.1.5 Da li je školski pristup efikasan u pružanju podrške učenicima sa posebnim potrebama, uključujući njihovu integraciju u društveni život škole? Koje mere škola primenjuje? Da li su efikasni?</p> <p>2.1.6 Koji je nivo i trendovi napuštanja škole? Koje mere škola primenjuje kako bi sprečila napuštanje škole?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ► Školske procedure za identifikovanje prepreka koje ometaju pristup, pohađanje i postignuća učenika u školi. ► Izveštaji o utvrđenim preprekama i planiranim merama za njihovo otklanjanje. ► Dokazi o praksi saradnje sa drugim pružaocima usluga (Centar za socijalni rad, Centri porodične medicine, NVO, biznisi itd). ► Mere primenjene za uklanjanje prepreka i dokazi o njihovoj efikasnosti. ► Dopunski, dodatni i vannastavni kurikulum koji se primenjuje u školi i evidencije o realizaciji.

Instrumenti koje je Inspektorat obrazovanja koristio tokom prikupljanja podataka za SPŠU, odnosno podataka o radu škole za identifikaciju i upisivanje dece u riziku od napuštanja i van školske dece, mogu biti različiti, uključujući analizu dokumenata - kontrola liste, protokol posmatranja lekcije, intervjui, upitnici itd.

Da bi se racionalizovao i ekonomizirao napor IO za SPŠO, ali i za druge inspekcije, predlaže se da se dokumentuje rad škole o aspektima koji su predmet praćenja i procenjivanja. Stoga Prilog **br. 4 daje primer kontrolne liste** za Inspektore obrazovanja, prilagođene njihovim potrebama, na osnovu skupa instrumenata za identifikovanje

i upisivanje dece sa rizikom od napuštanja škole i dece van škole koja se nalazi u priručniku za školske TSRNN-ovi, kao i Prilog 5 **Obrazac sa listom pitanja prema pokazateljima za sprečavanje i reagovanje na napuštanje.**

Dakle, pored korišćenja kontrolne liste, analize dokumentacije itd., U svrhu nadgledanja primene platforme i rada TSRNN, Inspektorima obrazovanja se predlaže da pripreme i koriste instrumente / obrasce sa pitanjima i drugim zahtevima koji omogućavaju dobijanje potpunih i pouzdanih podataka o relevantnim pokazateljima za sprečavanje i reagovanje na napuštanje.

Važno je da oblasti lečenja i pitanja za prikupljanje podataka putem određenih instrumenata obuhvataju:

- ▶ Prakse funkcionisanja TSRNN;
- ▶ Rešavanje problema napuštanja i neupisivanja putem akcionih planova i preduzetih mera;
- ▶ Pristupi identifikovanju dece / učenika kojima preči napuštanje škole i glavni razlozi za napuštanje škole;
- ▶ Iskustva škole u uklanjanju prepreka koje ometaju pristup, pohađanje i postignuća učenika u školi;
- ▶ Praksa upisivanja u sistem ranog upozoravanja i nadzora slučajeva učenika koji rizikuju da napuste školu;
- ▶ Praćenje pohađanja škole;
- ▶ Prijavlivanje slučajeva dece / učenika koja su napustila školu;

3.9 Bavljenje glavnim nalazima vezanim za zaštitu dece u izveštajima SPŠU

Prva preporučena stvar u pogledu bavljenja glavnim nalazima vezanim za zaštitu dece u izveštajima SPŠU je oslanjanje na dokaze i pouzdane izvore konstatacija i procena u vezi sa zaštitom dece od strane školskih institucija, odnosno mere za sprečavanje i odgovor na napuštanje i neupisivanje.

U uputstvu za spoljnu procenu školskog učinka (PIK, 2017) data su uputstva i smernice za izveštaj SPŠU, koji priprema tim za spoljnu procenu, na osnovu nalaza evidentiranih u Obrascu za SPŠU. Takođe, u uputstvu je data struktura rezimiranog izveštaja, prema kojoj rezimirani izveštaj je organizovan na sledeći način:

- ▶ Rezime procesa spoljne procene škole
- ▶ Deo 1: Opšte informacije o školi
- ▶ Deo 2: Glavni nalazi o ukupnom učinku i po oblastima kvaliteta škole
- ▶ Deo 4: Nalazi - učinak na nivou oblasti kvaliteta
- ▶ Deo 5: Jače strane, izazovi i trendovi
- ▶ Deo 6: Preporuke i rokovi za njihovu primenu; i Prilozi

Ostala uputstva u vezi sa izveštajem SPŠU odnose se na raspravu o nacrtu izveštaja sa školom u cilju donošenja zaključaka o njemu i zajedničkog konsenzusa u vezi sa mogućim dopunama/izmenama u Izveštaju o spoljnoj proceni škole, finalizaciji i podnošenjem izveštaja.

U uporednoj analizi izveštaja SPŠU, od 12 rezimiranih izveštaja škola koje su uključene u proces spoljne procene, ili 20% od ukupno 59 izveštaja spoljne procene, sprovedenih u okviru studije *Spoljna procena školskog učinka kao mehanizam osiguranja kvaliteta, stanje i perspektiva* (Pedagoška istraživanja, PIK 2020), identifikovani su neki nalazi koji se mogu analizirati kako bi se poboljšao kvalitet izveštaja iz procesa SPŠU.

Generalno,

primećuje se da u izveštajima SPŠU postoje razlike u načinu njihove pripreme, ima malo podataka, dokaza i konstatacija glavnih nalaza u vezi sa primenom platforme za SRNN

Očigledne su razlike u strukturi organizacije glavnih nalaza, sadržaju opisa glavnih nalaza, korelaciji glavnih nalaza sa kriterijumima kvaliteta, pokazateljima učinka škole prema kriterijumima kvaliteta i sa opštim podacima za školu. Takođe, razlike su očigledne u načinu definisanja i opisivanja preporuka za školu, broja preporuka i rokova za njihovo sprovođenje.

Stoga,

da bi IO mogao da priprema izveštaje o kvalitetu iz procesa SPŠU, potreban je unutrašnji mehanizam IO koji preuzima odgovornost za profesionalno i tehničko uređivanje izveštaja SPŠU i izdaje opšte izveštaje o kvalitetu SPŠU širom zemlje o kvalitetu rada škola i mere intervencije u sistemu, kao npr. mogu da budu mere za bavljenje neupisivanjem i napuštanjem školovanja

Rezime glavnih nalaza studije i nekih nalaza iz analiziranih izveštaja SPŠU, koji se odnose na rad TSRNN-a i bave se napuštanjem, dat je u **Prilogu br. 6 ovog Modula**. Analizirajte kritički kako biste poboljšali i unapredili kvalitet izveštaja SPŠU.

3.10 Nadgledanje sprovođenja obrazovnih politika za zaštitu dece kroz inspekcije kvaliteta rada škole i druge inspekcije od strane IO

Da bi institucionalizovao proces nadgledanja sprovođenja platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje, Inspekcija obrazovanja trebalo bi da razvije set priprema za integrisanje ovog procesa nadgledanja u okviru inspekcije kvaliteta i inspekcije rada u školama od strane Inspektorata obrazovanja. To bi trebalo učiniti zbog mnoštva zadataka i odgovornosti koje Inspektorata obrazovanja ima sa novim zakonodavstvom i zbog ograničenog broja Inspektora obrazovanja, u odnosu na broj preduniverzitetskih obrazovnih institucija koje bi trebalo nadgledati.

Neke od priprema koje Inspektorat obrazovanja smatra neophodnim za kompetentno nadgledanje nad sprovođenjem platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje su:

- Unutrašnje informisanje u vezi sa odgovornostima IO u nadgledanju sprovođenja platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje
- Analiza opšteg konteksta rada Inspektorata obrazovanja
- Izrada sveobuhvatnog plana u vezi sa SPŠU, inspekcija kvaliteta rada u školama i drugim inspekcijama, koji osigurava širu pokrivenost obrazovnih institucija, na godišnjem nivou
- Razmatranje i upotreba izveštaja iz Modula sistema ranog upozoravanja (SRU) u SUIO-u
- Realizacija plana rada Inspektorata obrazovanja
- Unutrašnje izveštavanje i relevantni mehanizmi koji se odnose na odgovornosti u određenim oblastima, za koje IO ima nalaze koje treba izveštavati i pripremio mere koje treba preduzeti u cilju poboljšanja kvaliteta preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu (npr. Divizija za kurikule, TSRNN na centralnom nivou itd.)

Standardi za profesionalnu praksu direktora škola na Kosovu

Dokument o standardima za profesionalnu praksu za direktore škola na Kosovu⁸ postavlja šest (6) standarda, koji su, između ostalog, referentne tačke za sistem profesionalnog razvoja direktora škola i za instrumente procene rada upravnika škola na Kosovu.

Standardi za profesionalnu praksu direktora škola na Kosovu sastoje se od pokazatelja znanja i pokazatelja učinka. U opisima četiri standarda postoje aspekti koji odražavaju pokazatelje znanja i učinka u odnosu na ulogu direktora škola u TSRNN:

- **Standard 2** (Kvalitet nastave i učenja): Direktor škole obezbeđuje da svi učenici imaju kontinuirani pristup kvalitetnim mogućnostima nastave i učenja negujući školsku kulturu koja vrednuje i podržava učenje učenika, razvoj stručnog osoblja prema jednakim mogućnostima;
- **Standard 3** (Planiranje i upravljanje): Direktor škole upravlja školom, školskim aktivnostima i resursima kako bi osigurao iskustvo sigurnog, zdravog i efikasnog okruženja za učenje;
- **Standard 4** (Saradnja i interakcija/ koordinacija): Direktor škole gradi čvrste odnose sa školskom zajednicom (učenicima, nastavnicima, roditeljima, školskim odborom i ostalim zainteresovanim stranama) i promovira zajedničko rukovođenje u skladu sa interesima učenika;
- **Standard 5** (Zakonodavstvo i društvo): Direktor škole razume i etički reaguje na političke, socijalne, ekonomske, pravne i kulturne kontekste koji utiču na školu;

Na osnovu ovog dokumenta, MON je razvilo sistem za procenu učinka direktora škola i zamenika direktora, kao i instrumente za unutrašnju procenu i spoljnu procenu učinka

⁸ <https://masht.rks-gov.net/uploads/2015/05/udhezim-administrativ-04-2012-shqip.pdf>

direktora⁹ i zamenika direktora škole. Inspektorat obrazovanja je odgovoran za spoljnu procenu.

Po ovom osnovu:

Procena učinka direktora uključuje kompetencije direktora u rukovođenju škole, odnosno njegove kompetencije za rukovođenje i podršku TSRNN-u, s obzirom na to da je prema članu 5. AU o TSRNN-u direktor škole deo ovog tima.

Strateški okvir za razvoj nastavnika na Kosovu

Strateški okvir za razvoj nastavnika¹⁰, postavlja standarde profesije nastavnika, koji su glavne reference za pripremu nastavnika, stručnu podršku i razvoj, procenu učinka i za unapređenje karijere nastavnika. Dva (2) od sedam (7) standarda profesije nastavnika povezana su sa stavovima, ponašanjem i posvećenošću nastavnika da osiguraju dobrobit učenika i partnerstva sa kolegama, roditeljima i zajednicom, aspekti koji pružaju mogućnosti za procenu učinka nastavnika u odnosu na njihovu posvećenost sprečavanju napuštanja i neupisivanja u školu i reagovanju na njih:

Standard br. 2: Nastavnik pokazuje pozitivne i objektivne stavove i ponašanja za dobrobit učenika i nastave; i

Standard br. 7: Nastavnik se profesionalno angažuje sa kolegama, roditeljima i zajednicom.

Po ovom osnovu:

Procena učinka nastavnika (PUN) takođe uključuje kompetencije nastavnika povezane sa standardima 2 i 5.

KPažnja!

Ne može svaki nastavnik biti član TSRNN-a, ali svaki nastavnik treba da doprinese dobrobiti učenika, jednakosti, učešću i uključivanju, nediskriminaciji, razvoju kompetencija itd., aspekti koji su povezani sa principima kurikuluma i principima funkcionisanja TSRNN.

Po ovom osnovu:

Tokom procesa procene (npr. PUN, PUD) mogu se pružiti osnovne informacije, koje se dopunjuju dodatnim podacima, pregledavaju, analiziraju u drugim procesima procene, kao što je SPŠU, ili mogu poslužiti kao polazna osnova za verifikaciju kroz tematske inspekcije.

Od posebne je važnosti da:

Procena koje je izvršio Inspektorat obrazovanja, a koje će se koristiti za više perspektiva, izvan „okvira“ teme inspekcije, ka identifikovanju potreba za dubljim bavljenjem određenim temama povezanim sa zaštitom dece/ učenika i njihovim interesom, zasnovan na zahtevima društva. Uzimajući u obzir svrhu procene i efikasnim ispunjavanjem te svrhu.

---

⁹ <https://masht.rks-gov.net/uploads/2020/10/20201013131849347-rotated-1.pdf>

¹⁰ <https://masht.rks-gov.net/uploads/2017/04/kornize-strategjike.pdf>

3.11 Godišnji rezimirani izveštaji Inspektorata obrazovanja

Jedan od zadataka od posebnog značaja u radu Inspektorata obrazovanja je priprema godišnjih rezimiranih izveštaja Inspektorata obrazovanja, kao mehanizma za informisanje, transparentnost, ali i za odgovornost.

Jedan od prvih zadataka u smislu objedinjavanja iskustva i prakse za pripremu godišnjih rezimiranih izveštaja IO koji se odnose na praćenje i izvršene inspekcije, procene kvaliteta rada u školi itd., jeste definisanje formata i strukture izveštavanja koji omogućavaju sadržajni izveštaji i koji racionalizuju vreme za pripremu rezimiranih izveštaja u određenim oblastima.

Rezimirani izveštaji treba da sadrže:

- kontekst oblasti koja pokrivaju izveštaji (npr. SPŠU, PDŠ, PUN);
- metodologiju rada i proces sprovođenja nadgledanja, inspekcija, procene itd.;
- razvoj i dostignuća u oblastima obuhvaćenim izveštajem, konstatacije o situaciji u određenim oblastima;
- identifikovane izazove i probleme, ali i lekcije naučene tokom procesa procene, nadgledanja i inspekcije;
- redovno informisanje i izveštavanje kod relevantnih mehanizama;
- mere za poboljšanje i unapređenje u relevantnim oblastima;
- Orijentaciona planiranja za narednu godinu

Šta bi godišnji rezimirani izveštaji trebalo da sadrže u vezi sa praćenjem sprovođenja protokola o sprečavanju i upućivanju nasilja u institucije preduniverzitetskog obrazovanja i platforme za sprečavanje i odgovor na napuštanje i neupisivanje?

U principu, godišnji rezimirani izveštaji u vezi sa nadgledanjem nad sprovođenjem protokola za sprečavanje i upućivanje nasilja u preduniverzitetske obrazovne institucije i platforma za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje, takođe treba da imaju format i strukturu uspostavljen u Inspektorata obrazovanja.

Aspekti koji mogu biti obuhvaćeni godišnjim rezimiranim izveštajem u ovoj oblasti mogu biti isti ili slični onima opisanim gore, ali sadržaj treba da obuhvati sve aspekte koji se odnose na primenu platforme za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje, za koje su prikupljeni podaci, uključujući:

- Prakse funkcionisanja TSRNN i drugih mehanizama za zaštitu dece;
- Pristupe u identifikovanju dece/učenika kojima preči napuštanje škole i glavnih razloga za napuštanje škole;
- Iskustva škola u upravljanju slučajevima rizika od napuštanja škole, uklanjanja barijera koje ometaju pristup, pohađanje nastave i postignuća učenika u školi;
- Prakse upisivanja u sistem ranog upozoravanja, nadgledanje slučajeva učenika koji rizikuju da napuste školu i izveštavanje drugim mehanizmima;
- Mere za uklanjanje prepreka koje ometaju pristup, pohađanje i postignuća učenika u školi;
- Potrebe za izgradnjom kapaciteta školskih mehanizama za zaštitu dece;

Kako prijaviti nalaze obrazovnim institucijama i Sistemu ranog upozoravanja (SRU) o napuštanju SUIO-a?

Iskustvo je pokazalo da su vrlo često obrazovne institucije, uključujući i Inspektorat obrazovanja, uradile odličan posao u ispunjavanju svoje uloge, u pronalaženju važnih podataka, u pronalaženju dobrih iskustava, ali i u identifikovanju mnogih problema, ali su ostale u okviru jedinice ili sektora, nisu podeljeni sa drugim sektorima i nisu postali transparentni za širu obrazovnu zajednicu.

O razvojinama i dostignućima, konstatacijama o situaciji u određenim oblastima, identifikovanim izazovima i problemima, u vezi sa primenom platforme i merama za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje, treba izveštavati relevantnim mehanizmima. Da bi to postigao, IO treba da pripremi plan orijentacije za informisanje relevantnih mehanizama u vezi sa primenom platforme SRNN.

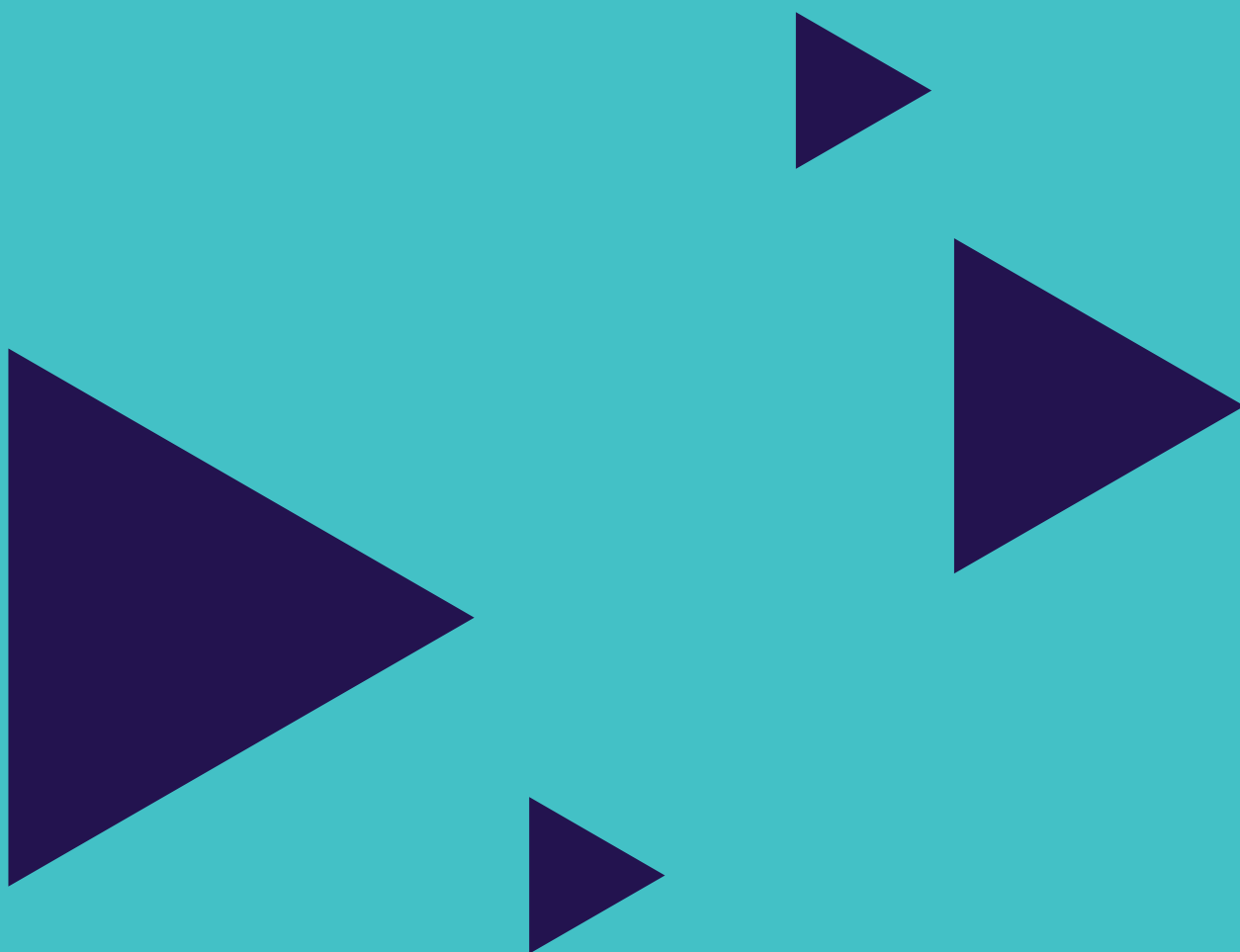
Plan informisanja treba da sadrži najmanje vreme i način informisanja, osnovna pitanja o kojima treba informisati relevantne mehanizme, odgovorne za informisanje, komunikaciju i izveštavanje relevantnim mehanizmima itd.

Važno je razgovarati o takvom informacionom planu u okviru inspektorata i uspostaviti ga kao radno sredstvo za efikasan nadzor nad sprovođenjem SRNN platforme.

▶ 4

Prilog

Prilog 1:

Uloga obrazovnih institucija u adresiranju dečijeg rada - Rezime izveštaja o obavezama obrazovnih institucija za sprovođenje Administrativnog uputstva VRK 05/2013 za sprečavanje i zabranu opasnih oblika dečijeg rada na Kosovu¹¹

MONT je krajem 2013. godine (24.12.2013.) odobrio rezimirani izveštaj u vezi sa obavezama obrazovnih institucija (MONT, ODO i škola za primenu Administrativnog uputstva VRK 05/2013 za sprečavanje i zabranu opasnih oblika dečijeg rada na Kosovu.

U ovom izveštaju su definisane intervencije u funkciji primene AU 05/2013, u skladu sa institucionalnim odgovornostima. Sledeća tabela odražava rezimirane zaključke koje je usvojila radna grupa.

Institucije	Intervencije u funkciji sprovođenja AU 05/2013
MONT	<p>Sektor kurikuluma</p> <ul style="list-style-type: none"> ► Sprovođenje principa inkluzivnosti podržavajući škole da osiguraju nastavne planove i programe, nastavni raspored, metode nastave i procene, kao i komunikacija sa učenicima i roditeljima takođe su osetljivi na potrebe, interesovanja i mogućnosti dece u riziku od napuštanja škole (uključujući i decu koja kombinuju posao i školu); ► Uključivanje aspekata zaštite na radu (profesionalne opasnosti u nekim sektorima, zaštitne mere, upravljanje rizikom, itd.), Informacije o zabranjenim oblicima rada za osobe od 15 do 18 godina i pravima radnika u kurikularnom području život i rad i u Modulima za razvoj životnih veština; <p>Sektor udžbenika i nastavnih sredstava</p> <ul style="list-style-type: none"> ► Usklađivanje udžbenika sa novim zahtevima koji proizilaze iz novih kurikuluma i okvira kurikuluma preduniverzitetskog obrazovanja, uključujući preporuke za sektor kurikuluma (videti preliminarne tačke); <p>Sektor za profesionalni razvoj nastavnika</p> <ul style="list-style-type: none"> ► Razvoj Modula za pripremu nastavnika za povlačenje dece iz opasnih oblika rada i sprečavanje uključivanja dece u rad; ► Izgradnja kapaciteta nastavnika da odgovore na specifične potrebe dece kojoj preti napuštanje škole (uključujući decu koja kombinuju posao u školi) <p>Sektor opšteg obrazovanja</p> <ul style="list-style-type: none"> ► Informimi, mobilizimi, mbikëqyrja dhe përkrahja e DKA-ve dhe shkollave në përmbyshjen e obligimeve të tyre për zbatimin e UA 05/2013 (shih listën e përgjegjësisve për DKA); <p>Divizioni për komunitete</p> <ul style="list-style-type: none"> ► Informisanje, mobilizacija, nadgledanje i podrška ODO-ima i školama u ispunjavanju njihovih obaveza za primenu AU 05/2013 (videti listu odgovornosti za ODO); <p>Divizija za zajednice</p> <ul style="list-style-type: none"> ► Povećano angažovanje za osiguranje uključivanja dece iz zajednice RAE u obrazovanje; <p>Divizija za stručno obrazovanje</p> <ul style="list-style-type: none"> ► Povećano angažovanje da stručne škole pripremaju učenike za tržište rada i osvešćuju ih o aspektima zaštite na radu i pravima radnika;

¹¹ Izveštaj MONT-a, sa brojem protokola 217, od 14.01.2014.

Institucije	Intervencije u funkciji sprovođenja AU 05/2013
ODO	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Informisanje, mobilizacija, nadgledanje i podrška školama u ispunjavanju njihovih obaveza za sprovođenje AU 05/2013 (navedene u nastavku); ▶ Kontinuirana analiza situacije (broj dece na radu koju su identifikovale škole, uzroci i posledice njihovog angažovanja na poslu); ▶ Rešavanje aspekata koji su odgovorni za ODO-e, kao što su: <ul style="list-style-type: none"> ▶ Obezbeđivanje prevoza ne samo u situacijama kada je udaljenost velika, već i u slučajevima kada bezbednost nije na pravom nivou (nedostatak osvetljenja, opasnost od pasa lualica u ruralnim područjima ili drugo); ▶ Organizovanje toplih obroka u školama, bilo kroz funkcionisanje školskih kuhinja, bilo kroz ugovaranje relevantnih usluga: procena mogućnosti za decu koja trebaju biti oslobođena plaćanja obroka; ▶ Poboljšanje školske infrastrukture; ▶ Obezbeđivanje mogućnosti školama da organizuju dopunsko obrazovanje za učenike sa lošim uspehom; ▶ Obezbeđivanje mogućnosti za ubrzano učenje deci koja su na duži period napustila školu; ▶ Pokretanje identifikovanih problema (koji nisu u nadležnosti ODO-a i škole) nadležnim opštinskim vlastima radi povećanog angažmana (Direkcija za zdravlje i socijalnu zaštitu, Direkcija za kulturu, omladinu i sport; Direkcija za poljoprivredu, Direkcija inspektorata itd.); ▶ Aktivno učešće i pokretanje identifikovanih problema na koordinacionim sastancima sa partnerima (lokalne akcione zajednice, lokalne bezbednosne zajednice, radne grupe, itd.) ili na drugim sastancima koje ODO-i mogu pokrenuti sami;
Škole	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Otvaranje prema zajednici i povećana osetljivost na probleme zajednice u kojoj škola deluje; ▶ Dokazi o slučajevima dece koja su uključena u opasne oblike rada (navedeni u Aneksu Au 05/2013) za potrebe ODO i MONT; ▶ Planiranje individualne obrazovne podrške za povlačenje dece od rada; ▶ Upućivanje slučajeva dece koja su uključena u opasne oblike rada (navedenih u Aneksu AU 05/2013) u Centru za socijalni rad na dalje tretiranje; ▶ Praćenje daljeg tretmana slučajeva koje su uputili CSR ili drugi partneri, putem povratnih informacija od partnera kod kojih su slučajevi upućeni; ▶ Primena obrazovnog paketa za prevenciju i odgovor na napuštanje; ▶ Identifikovanje prepreka pristupu obrazovanju na nivou škole, planiranje intervencija na nivou škole i predlaganje mera u okviru razvojnih planova za ODO i MONT; ▶ Podizanje svesti učenika o problemu i podsticanje Grupa za prava dece da sastavljaju različite materijale za podizanje svesti, poput postera, brošura i letaka, i da organizuju različite aktivnosti podrške vršnjaka; ▶ Savetovanje roditelja ili staratelja i članova porodice o rizicima određenih radnih aktivnosti i potencijalnim efektima tih rizika na zdravlje i razvoj dece; ▶ Podizanje nivoa saradnje sa drugim pružaocima usluga i partnerima (policija, CSR, NVO, biznisi itd., koji nude obrazovne programe i fokusiraju se na zaštitu dece) kako bi se uklonila od rada deca koja kombinuju školu i rad ili/i povratak i integraciju dece koja su napustila školu;

Pirog 2:

Delovi iz rezimiranog izveštaja o nalazima praćenja i mentorstva ODO-a i škola u vezi sa funkcionisanjem TSRNN-a¹²

Izveštaj je izradila Grupa za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje na nivou MONT-a.

Izveštaj rezimira zakonodavnu i operativnu stranu rada MONT-a sa svojim partnerima, kao i nalaze iz procesa praćenja i mentorstva u 21 opština Republike Kosovo, o primeni politika protiv napuštanja škole u svakodnevnoj praksi škola, i ODO-a.

Pozivajući se na izveštaj o praćenju i mentorstvu škola i ODO-a, odnosno Timova za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje (TSRNN), fokus je bio na dva cilja:

- Identifikacija situacije u vezi sa uspostavljanjem i funkcionisanjem TSRNN, kao i
- Podrška školama i ODO-ima u funkcionisanju ovih mehanizama

Ovaj pristup imao je za cilj da se pozabavi preprekama koje utiču na uključivanje u obrazovanje, izgradnjom kapaciteta škola za identifikovanje, prijavljivanje i postupanje u slučajevima rizika od napuštanja.

Procena mehanizama i institucionalne posvećenosti za obezbeđivanje redovnog pohađanja obrazovanja u obaveznom obrazovanju i merenje i bavljenje sa faktorima rizika koji utiču na obrazovanje naše dece, bio je prioritet koji je postavila Grupa za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje u školu na nivou MONT-a.

Rezime nalaza u ODO

Pozivajući se na primljena pitanja i odgovore, praćene činjenicama pruženim na terenu, izveštaj pokazuje da 19 opština sprovodi AU za uspostavljanje i rad timova i da su posle toga osnovali timove i koriste se priručnicima. U međuvremenu, 2 ODO (Dragaši, Priština) još uvek nisu osnovali timove, stoga je njihov pristup problemu napuštanja škole sopstveni i nije jednoliki u skladu sa definisanim politikama i izgrađenim sistemom.

Rezime nalaza u školama

Prema izveštaju, za razliku od ODO-a, školama je bilo bolje u pogledu uspostavljanja i funkcionisanja timova za sprečavanje i odgovor na napuštanje škola i neupisivanje. Od 25 praćenih škola, 24 su sprovodile A.U. 19/2012, imali osnovane timove, ali nisu svi praktikovali priručnike i instrumente za identifikaciju, tretiranje i upućivanje slučajeva u riziku od napuštanja. Kao rezultat ovog pristupa, slučajevi su obrađivani i evidentirani na svoj način, ali ne prema instrumentima na osnovu kojih se kreiraju dosjei i informacije prenose u SRS / SUIO (uz neke izuzetke).

Zaključci

Politike za sprečavanje, identifikovanje, tretiranja i upućivanje na slučajeve rizika od napuštanja škole i onih koji su napustili školu su prilično konsolidovane i sadržajne. MONT sa svojim partnerima i nedavno sa UNICEF ECMI-om uspostavili su dobro partnerstvo u izgradnji održivog i kvalitetnog sistema za rešavanje

¹² Za više vidite: https://ëëë.childrights-ks.org/site/assets/files/1408/raporti_monitorues_mbi_funkcionimin_e_eprbmsh_a5.pdf

ovog problema. Dosadašnja podrška škola i ODO-a rezultirala je situacijom koja se ogleda u izveštaju. ODO i škole već znaju da bi ovi TSRNN-ovi trebalo da budu operativni, jer su tokom ovog perioda ODO i neke škole praćeni i podržani.

Da bi se ovaj sistem mogao primeniti kako se teži u A.U. i pratećim instrumentim, još uvek je potrebno raditi u školi, jer je izvor pokretanja radnji, ali i identifikovanja problema na terenu. Naravno, ODO moraju biti više usredsređeni na unapređivanje saradnje i koordinacije 39 međusektorske, jer su prema slučajevima u potrebi, jer se zahtevaju radnje i opštinske usluge, koje su propisane važećim zakonodavstvom.

Generalno, na svim nivoima treba da postoji istinska svest o ulogama, zadacima i odgovornostima koje imamo da obezbedimo uključivanje u kvalitetno obrazovanje.

Preporuke

Na osnovu situacije i potreba identifikovanih u školama i ODO-u, težeći jačanju mehanizama za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje, kao što imamo cilj postavljen u Strateškom obrazovnom planu na Kosovu, navodimo sledeće preporuke.

Preporuke za školu:

- ▶ Direktori škola treba da vode računa o tome da Tim za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje škola (TSRNN) ostane aktivan i funkcionalan;
- ▶ Razredne starešine da pomognu u procesu rane identifikacije rizičnih slučajeva i kako bi ih uputili TSRNN-u;
- ▶ TSRNN da dokumentuje svoje radnje, u fizičkom obliku (zapisnici sa sastanaka, spisi predmeta) i na mreži u SRS-u, u skladu sa instrumentima navedenim u priručniku;
- ▶ TSRNN, u koordinaciji sa školskim organima, da promoviraju njihov rad u smislu sprečavanja i efikasnog reagovanja na napuštanje i rizične slučajeve;
- ▶ Direktori škola da održavaju savete roditelja i učenika aktivnim da uspostave pravo partnerstvo u sprečavanju i reagovanju prema napuštanju;
- ▶ Direktori škola da se koordiniraju sa profesionalnim aktivima, ali i sa raznim vladinim i nevladinim partnerima da bi sproveli dodatne aktivnosti (debate, predavanja o obrazovnom razvoju i preprekama u kontekstu škola).

Preporuke za ODO:

- ▶ ODO da osigura da TSRNN na opštinskom nivou bude aktivan i funkcionalan u službi efikasnog postupanja u slučajevima koje su predložile škole, primajući odgovarajući doprinos drugih sektora (socijalna zaštita, zdravlje, bezbednost, itd.), u skladu sa specifičnostima konkretnih slučajeva ;
- ▶ ODO da integriše pitanje sprečavanja i reagovanja na napuštanje u opštinski plan ili da izradi poseban akcioni plan na opštinskom nivou, kako bi se rešile prepreke u pristupu obrazovanju;
- ▶ ODO da obezbedi budžet za podršku aktivnostima timova na školskom nivou;
- ▶ ODO da identifikuje i koordinira sa partnerima iz civilnog društva radi podrške sprovođenju politika za rešavanje problema napuštanja škole;

- ▶ ODO da održi Savet roditelja i učenika aktivan u uspostavljanju pravog partnerstva u sprečavanju i reagovanju na napuštanje škole.
- ▶ Koordinator za inkluzivnost koji će se koordinirati sa TSRNN u rešavanju problema napuštanja škole i neupisivanja u školu.

Preporuke za MONT:

- ▶ MONT da ojača TSRNN na nacionalnom nivou, čineći ga multidisciplinarnim;
- ▶ MONT, odnosno službe inspektorata da povećaju pažnju u nadgledanju sprovođenja nacionalnih politika protiv napuštanja škole;
- ▶ MONT da podrži ODO i škole za osnaživanje TSRNN;
- ▶ MONT da nastavi koordinaciju sa svojim partnerima u rešavanju problema napuštanja i jačanju sistema za upozoravanje na rano napuštanje.

Prilog 3:

Okvir kriterijuma za kvalitet školskog učinka

PRINCIPI -KKAP	OBLASTI ŠKOLSKOG UČINKA				
	RUKOVOĐENJE I UPRAVLJANJE	KULTURA I ŽIVOTNA SREDINA	NASTAVA I UČENJE	PROFESIONALNI RAZVOJ NASTAVNIKA	UČINAK UČENIKA
	KRITERIJUMI ZA PROCENU				
SVĚOBUHVAJNOST	1.1 Organi upravljanja su funkcionalni i efikasni u zastupanju interesa školske zajednice	1.1 Školski objekti i prostorije su pristupačni, bezbedni, zdravi i prijateljski	1.1 Škola obezbeđuje uključivanje učenika i roditelja u nastavnim aktivnostima	1.1 Uprava škole, u planiranje SRN-a, uključuje učenike, roditelje i nastavnike	1.1 Učenici izvršavaju svoje socijalne i građanske odgovornosti u učionici, u školi i u zajednici
RAZVOJ KOMPETENTNOSTI	1.2 Škola se fokusira na stratešku orijentaciju razvoja kompetencija učenika	1.2 Škola svim učenicima pruža jednake mogućnosti za savladavanje kompetencija	1.2 Aktivnosti učenja pružaju diferenciranu podršku učenicima za savladavanje kompetencija i razvoj potencijala	1.2 Praksa profesionalnog razvoja nastavnika je u funkciji razvoja kompetencija učenika	1.2 Postignuća i napredak učenika u savladavanju ključnih kompetencija ispunjava očekivanja koja su postavile UN
INTEGRISANA NASTAVA I UČENJE	1.3 Stručni organi škole su funkcionalni i efikasni u primeni integrisane nastave	1.3 Školsko radno okruženje i kultura su u funkciji integrisanog učenja i sprovođenja kurikuluma	1.3 Sadržaj i nastavne aktivnosti su u funkciji integrisanog pristupa	1.3 Praksa profesionalnog razvoja nastavnika je u funkciji integrisane nastave	1.3 Postignuća i napredak učenika u savladavanju rezultata postavljenih za kurikularne oblasti ispunjavaju očekivanja UN-a
AUTONOMIJA I FLEKSIBILNOST	1.4 Prioriteti razvoja škole odražavaju njenu viziju, potrebe učenika i rezultata samoprocene	1.4 Škola je objedinila praksu uključivanja celokupne školske zajednice u poboljšanje i održavanje fizičkog okruženja	1.4 Autonomija za planiranje kurikuluma izborom se efikasno koristi	1.4 Škola efikasno koristi svoje resurse za aktivnosti SRN-a	1.4 Učenici su angažovani u van-nastavnim aktivnostima
ODGOVORNOST	1.5 Rukovodstvo škole vodi i nadgleda sprovođenje SDP-a i obrazovnih politika	1.5 Škola pruža sigurno i podsticajno okruženje za realizaciju efikasnog učenja	1.5 Škola je angažovana za poboljšanje prakse nastave i učenja	1.5 Škola nadgleda uticaj SRN-a na poboljšanje kvaliteta nastave	1.5 Učenici su angažovani u upravljanju sopstvenim nastavnim pretkom

Prilog 4:

Kontrolna lista za analizu rada Timova za sprečavanje i reagovanje protiv napuštanja i neupisivanja

Opština:			
Škola:			
Funkcionisanje TSRNN,	Da	Ne	Komentari / Dokazi
Doneta je odluka na nivou škole o uspostavljanju TSRNN-a			
U odluci su definisane dužnosti i odgovornosti TSRNN-a, kao i odredbe koje stvaraju uslove za rad tima			
Plan rada pripremio je TSRNN			
Plan rada sadrži glavne aktivnosti za SRNN, rokove za sprovođenje aktivnosti i njihove nosioce			
Sastanci TSRNN održavaju se kvartalno			
Identifikacija dece/učenika u riziku od napuštanja škole, oni koji su napustili ili onih koji nisu upisani u školu i upravljanje slučajevima	Da	Ne	Komentari / Dokazi
Postignuto je usaglašavanje škole/TSRNN za listu pokazatelja rizika			
Identifikacione karte učenika u riziku od napuštanja škole podeljene su razrednim starešinama			
Ažurirana je lista evidencije učenika u riziku od napuštanja škole			
Određeni su menadžeri slučajeva za učenike koji su izloženi riziku od napuštanja škole			
Proces upravljanja predmetima sledi 9 koraka navedenih u smernicama za TSRNN			
Upravljanje svakim slučajem prati pojedinačni evidencijski list, plan upravljanja slučajem, a za potrebne slučajeve referentni list sa pratećim obrazloženjima			
Nadgledanje prelaska iz škole vrši se prema zvaničnim procedurama i obrascima prelaska iz škole u školu (Da se slučajevi napuštanja ne bi pomešali sa onima premeštaja)			

Strategije za sprečavanja napuštanja na nivou škole	Da	Ne	Komentari / Dokazi
Praćenje pohađanja učenika u školi vrši se redovno			
Obaveštavanje relevantnih mehanizama za nepohađanje učenika u školu vrši se redovno			
Poštuju se postupci za premeštanje učenika iz jedne škole u drugu i obrnuto			
Mentori koje je imenovala škola mentoriju učenike			
Učenici dobijaju podršku u nastavi (dopunska nastava, dodatni časovi jezika, dopunski časovi, pomoć u domaćim zadacima itd.)			
Mere za olakšavanje prelaska između odeljenja i nivoa preduzimaju se svake školske godine			
Ostale strategije se primenjuju u zavisnosti od slučajeva u riziku od napuštanja škole			
Dokazi o saradnji i rezultatima sa pružaocima usluga (Centar za socijalni rad, Centri porodične medicine, NVO, itd.) za upravljanje slučajevima učenika kojima preta napuštanje škole ažuriraju se u zavisnosti od slučaja			
Izveštavanje	Da	Ne	Komentari / Dokazi
Izveštavanje u Modulu Sistema ranog upozoravanja (SRU) vrši se na vreme i prema procedurama definisanim ovim Modulom (SUIO - SRU)			
TSRNN-ovi izveštaji o radu se ažuriraju u svakom nastavnom/polugodišnjem periodu			
<i>Izveštaji sadrže dovoljno informacija o radu TSRNN-a (o identifikovanju dece koja ne pohađaju školu, koja su u riziku i koja napuštaju školu; upravljanje slučajevima i uspesi na nivou škole i sa partnerima)</i>			
Izveštaji za ODO, MON i IO sadrže dovoljno informacija prema sistemu ranog upozoravanja i prema specifičnim zahtevima			

Dodatak 5:

Obrazac sa spiskom pitanja prema relevantnim pokazateljima za sprečavanje i reagovanje na napuštanje

Spisak pitanja prema relevantnim pokazateljima za sprečavanje i reagovanje na napuštanje					
Škola: _____; Opština: _____				Datum: _____	Inspektor _____
Br.	Pitanje / zahtev	Glavne istaknute tačke	Potpitanje	Glavne istaknute tačke	Komentari
1.	Kako funkcioniše TSRNN u vašoj školi? Koja su glavna dostignuća?		<i>Postoje li poteškoće? Ako postoje, koje su one?</i>		
2.	Koliko je sastanaka tim održao ove, a koliko prošle godine?		<i>Da li postoje zapisnici o učešću?</i>		
3.	Da li koristite Priručnik za školske timove o sprečavanju i reagovanju na napuštanje i neupisivanje u obavezno obrazovanje. (MONT, UNICEF, ECMI decembar 2014. godine, već revidirano u skladu sa AU 08/2018))		<i>Da li postoje poteškoće u razumevanju uputstava i korišćenju instrumenata prema uputstvu?</i>		
4.	Kakvo je vaše iskustvo u korišćenju Modula Sistema ranog upozoravanja?		<i>Kako se podaci koriste za usmeravanje daljeg rada?</i>		
5.	Da li ste imali slučajeve napuštanja sa kojima se tim bavio?		<i>Ako da, koliko slučajeva? Koji su bili razlozi za napuštanje? Koliko je postignuto da se vrate u školu?</i>		
6.	Da li ste imali slučajeve neupisivanja dece koje je tim tretirao, deca školskog uzrasta u oblasti pokrivenosti vaše škole?		<i>Ako da, koliko slučajeva? Koji su bili razlozi za neupisivanje? Koliko ih je i kako se uspelo da se upišu?</i>		
7.	Da li postoje slučajevi kod dece / učenika koji imaju problema sa prevozom ili ga je opština dobro organizovala?		<i>Kako se pomažu u slučajevima kada nema regulisanog prevoza?</i>		

Spisak pitanja prema relevantnim pokazateljima za sprečavanje i reagovanje na napuštanje					
Škola: _____; Opština: _____				Datum: _____	Inspektor _____
Br.	Pitanje / zahtev	Glavne istaknute tačke	Potpitanje	Glavne istaknute tačke	Komentari
8.	Da li ima dovoljno bezbednosti za učenike na putu do i iz škole?		<i>A u školi da li ima indikacija za nasilje?</i> <i>Ako ima, u kakvim odnosima?</i>		
9.	Da li imate nekog učenika korisnika opštinske stipendije? Da li opština ima sredstva za školske stipendije		<i>Ako ima, koliki je broj korisnika?</i> <i>Muškarci:</i> <i>Žene:</i>		
10.	Da li se povećava uključivanje dece u predškolsku nastavu?		<i>Ako jeste, koliki je porast i kao rezultat čega (koje radnje)?</i>		
11.	Kako se inkluzija učenika odražava u procesima nastave?		<i>Koje su prakse identifikovanja i rada sa učenicima sa posebnim potrebama?</i>		
12.	Da li sprovedite protokol za sprečavanje i upućivanje nasilja u škole		<i>Da li koristite Modul za incidente i didaktičke priručnike?</i>		
13.	Da li imate necenjene učenike na kraju prethodne godine?		<i>Ako imate, zašto i kako se oni izveštavaju?</i>		
14.	Kako koristite svoje podatke koji govore o preprekama za učešće u obrazovanju i korist od nastavnog procesa?		<i>Šta činite da povećate postignuća učenika u određenim predmetima ili i rezultata na nivou razreda škole?</i>		
15.	Drugo (napišite pitanje)				

Dodatak 6:

Rezime glavnih nalaza i preporuka u izveštajima SPŠU

Ovaj rezime je odvojen od nalaza studije *Spoljna procena učinka škole kao mehanizam za osiguranje kvaliteta, stanje i perspektiva* (Pedagoška istraživanja, PIK 2020.),

Pozivajući se na smernice za SPŠU, u izveštaju SPŠU glavni nalazi su organizovani na nivou: (i) sveukupne procene školskog učinka; (ii) specifične procene oblasti kvaliteta učinka učenika, uključujući fokus na ovladavanju osnovnim kompetencijama kurikuluma; (iii) procena ostalih oblasti kvaliteta i kriterijuma kvaliteta prema odgovarajućim oblastima; i (iv) rezime jakih strana, izazova i razvojnih trendova škole.

U svim izveštajima SPŠU-a, analiziranih u okviru ovog istraživanja, obuhvaćeni su glavni nalazi i preporuke za škole obuhvaćene SPŠU. Očigledne su razlike u strukturi organizacije glavnih nalaza, sadržaju opisa glavnih nalaza, korelaciji glavnih nalaza sa kriterijumima kvaliteta, pokazateljima učinka škole prema kriterijumima kvaliteta i opštim podaci za školu. Razlike su očigledne i u načinu na koji je škola definisana i opisana, broju preporuka i rokovima za njihovo sprovođenje. Razlike su opisane na sledeći način:

- U četiri analizirana izveštaja SPŠU, glavni nalazi su organizovani u skladu sa smernicama datim u uputstvu za SPŠU, odnosno u delu strukture izveštaja SPŠU o glavnim nalazima spoljne procene. U ovim izveštajima započinje se opštim učinkom škole, nastavlja se učinkom učenika (ali bez posebnog fokusa na ovladavanju glavnim kompetencijama kurikuluma), stepenom kvaliteta izvođenja u drugim oblastima kvaliteta, nalazima za glavne nalaze prema oblastima kvaliteta (ali bez posebnog fokusiranja na glavne nalaze u odnosu na kriterijume kvaliteta), a izveštaj zaključuje snagama, slabostima i preporukama za odgovarajuće škole.
- U dva analizirana izveštaja SPŠU, glavni nalazi počinju ukupnim uspehom škole, a zatim nastavljaju sa opisom stanja u svakom pokazatelju učinka za relevantne kriterijume kvaliteta, određujući stepen procene za svaki kriterijum kvaliteta. Ova dva izveštaja završavaju se preporukama za poboljšanje posvećenim određenoj školi.
- U tri analizirana izveštaja SPŠU, glavni nalazi počinju procenom celokupnog školskog učinka, a zatim se nastavljaju opisom situacije u svakoj oblasti kvaliteta (ali bez posebnog fokusiranja na kriterijume kvaliteta ili pokazatelje učinka, uz kombinaciju oba ova aspekta) i aspekata koje treba poboljšati za svaku oblast kvaliteta, kao i određivanjem stope procene za svaku oblast kvaliteta. Nakon ovih izveštaja nalazimo rezime celokupne procene škole i preporuke za poboljšanje posvećene određenoj školi.
- U tri izveštaja SPŠU glavni nalazi su organizovani u skladu sa instrumentom spoljne procene, delom instrumenta u kome se procena vrši na nivou oblasti kvaliteta i ukupne procene. Sledeći aspekti su obuhvaćeni u ova tri izveštaja: (i) Određivanje stepena kvaliteta prema oblastima kvaliteta; (ii) Rezimirani opis nalaza za svaki kriterijum kvaliteta, u odgovarajućoj oblasti; (iii) Dokaz/evidencije; (iv) Dodatni komentari/pojašnjenja; (v) Celokupan opis učinka; (vi) Identifikovane snage i slabosti; i (vii) Preporuke i rokove za njihovo sprovođenje.

Ni u jedan izveštaj primljen na analizu i razmatranje, u okviru ovog istraživanja, nisu priložena tri dodatka predloženih dokumenata sa uputstvom za SPŠU: Prilog 1: Instrument spoljne procene sa evidentiranim podacima; Prilog 2: Izveštaj o samoproceni škole; i Prilog 3: Razvojni plan škole.

Pored razlika u strukturi izveštaja SPŠU, u delu izveštaja o ključnim nalazima i preporukama postoje značajne razlike u sadržaju opisa glavnih nalaza i u obliku i sadržaju formulacije preporuka za poboljšanje.

Razlike su ilustrovane u sledećim primerima, počevši od opisa situacije škole u odnosu na pokazatelje učinka, a zatim nastavljajući procene na nivou kriterijuma kvaliteta, oblasti kvaliteta i na opštem nivou.

Za pokazatelj učinka 1.1.1. *Unutrašnje procene škole su realizovane uz učešće cele školske zajednice*, a različiti opisi dati su u izveštajima o proceni:

Izveštaj 1. Škola je prvi put izvršila samoprocenu, stoga je u PRŠ-u odrazila identifikovane podatke, bilo za misiju ili viziju, bilo za druge potrebe učenika.

Izveštaj 3. Škola je izvršila unutrašnju procenu, sprovela razvojni plan škole, interesi učenika nisu ostvareni, posebno u Izbornom kurikulumu.

Izveštaj 7. Koordinator kvaliteta sa školskim timom za unutrašnju procenu škole razvio je tri upitnika. Struktura upitnika je dobra. Pitanja su podeljena, za oblasti kvaliteta, upitnici se analiziraju kako bi se dale preporuke.

Izveštaj 11. Uključivanje aktera u unutrašnju procenu bilo je dobro, ali iz izveštaja UPŠ i uvida u spis UPŠ može se videti da stvarno stanje školskog učinka nije predstavljeno.

Kao što se vidi iz primera datih u nekim izveštajima o proceni, samo u izveštaju o proceni br. 11, prvi deo opisa stanja odražava suštinu uslova za pokazatelj učinka: 1.1.1. Unutrašnja procena u školama sprovedeno je uz učešće celokupne školske zajednice.

U opisima za druge pokazatelje školskog učinka, u okviru relevantnih kriterijuma kvaliteta, često se nalaze formulacije koje se direktno ne odnose na relevantni pokazatelj ili su iste, iako su autori izveštaja različiti. Dakle za pokazatelj 4.1.1. *Plan škole za profesionalni razvoj nastavnika zasnovan je na individualnom planu nastavnika za profesionalni razvoj, prioritetima škole, učinku nastavnika i uspehu učenika*, formulacija opisana za stanje škola u odnosu na ovaj pokazatelj učinka je ista u 6 izveštaja procene za različite škole. Opis u ovih 6 izveštaja je sledeći: *Nastavnici nemaju individualne planove profesionalnog razvoja, škola je sastavila tabelu sa podacima o obuci nastavnika, ali nema plan profesionalnog razvoja nastavnika.*

Za procenu kriterijuma kvaliteta i pokazatelje učinka, u oblasti kvaliteta Nastave i učenja, evidencije i opisi ocenjivanja u velikoj meri se oslanjaju na nalaze pružene kroz protokol posmatranja nastavnika u učionici, koji primenjuje IO. U ovoj oblasti takođe, kao i u drugim oblastima kvaliteta, nalazimo razlike u opisnim procenama između analiziranih izveštaja, koji u većini slučajeva ne rešavaju pravilno pet kriterijuma kvaliteta u ovoj oblasti i ne daju jasan rezime procene na osnovu opšteg stanja u ovoj oblasti kvaliteta. Sledeći primeri to ilustruju:

Izveštaj 1. Nastavnici sarađuju u okviru profesionalnih organa u procesu planiranja i sprovođenja adekvatnih pristupa i metoda za razvoj ključnih kompetencija. Metode i strategije nastave i učenja koje se primenjuju u učionici i izvan nje su u funkciji razvoja kompetencija učenika. Nastavni sadržaji su u funkciji postizanja rezultata učenja za odgovarajuću oblast... Zalaganje škole za kontinuirano unapređivanje nastavnog procesa treba videti u formiranju uspostavljenih mehanizama za praćenje i njihovih izveštaja za povećanje kvaliteta i efikasnosti nastavnog procesa. Škola nema uslugu pedagoga i psihologa (škola ima 155 učenika).

Izveštaj 5. Na osnovu SPŠU škole, kao i na osnovu praćenja nastave, realizuje se ukupno 8 lekcija, TSPŠU dobro procenjuje proces nastave i učenja u ovoj školi, uz mogućnost poboljšanja, potrebna je veća posvećenost nastavnika, stvarajući bolje uslove za školu, počevši od obezbeđivanja sredstava za konkretizaciju, nekoliko laptopova, video projektora, po jedan za nastavnu oblast.

Izveštaj 10. Svi nastavnici koji su u redovnom radnom odnosu imaju odgovarajuće kvalifikacije za predmete koje predaju. Većina njih je takođe završila osnovnu obuku u oblasti nastave. Njihov učinak u nastavi je na prihvatljivom nivou.

U nekim slučajevima procene na nivou oblasti kvaliteta nisu podržane na osnovu nalaza utvrđenih u odnosu na sve pokazatelje učinka, za svaki kriterijum kvaliteta relevantne oblasti, već se oslanjaju samo na izveštaj o samoproceni škole i ne odražavaju pošteno kriterijume kvaliteta odgovarajuće oblasti kvaliteta. To ilustruje sledeći primer iz izveštaja br. 8:

Na osnovu dokaza koje je školski tim za unutrašnju procenu predstavio za oblast kvaliteta - Učinka učenika, tim za spoljnu procenu utvrđuje: Učenici imaju sposobnost da planiraju, sarađuju i organizuju aktivnosti u školi i izvan nje, u skladu sa profesionalnim talentom i njihovim veštinama, preferencijama (sportski, muzički i istorijski timovi, ali ne i mladi biolozi ili mladi hemičari) itd. Škola nema dovoljno dokaza podrške učeničkih aktivnosti u školi za postizanje učenika u savladavanju kompetencija za izvođenje van-nastavnih aktivnosti.

Referirajući se na uputstva za SPŠU, procena ukupnog učinka škole sadrži rezime situacije utvrđene na nivou kvalitetnih oblasti koja su bila predmet procene škole. Ovu procenu treba napraviti iz perspektive uticaja koji su školske prakse imale na učenike i njihovo učenje. Međutim, izveštaji SPŠU analizirani za ovo istraživanje to ne odražavaju. U tri izveštaja, u kojima je data ukupna ocena učinka, nalazimo opšta saznanja koja ne odražavaju uticaj školske prakse na učenike i njihovo učenje. To ilustruju sledeći primeri koji predstavljaju delove celokupnog ocenjivanja učinka škole:

Izveštaj br. 10. Izbor izbornog kurikuluma izvršen je u suprotnosti sa važećim zakonskim aktima. Rad profesionalnih aktiva škole nije redovan, zapisnici su prilično formalni, na oba nivoa formiranje aktiva nije u skladu sa važećim zakonima. Ne postoje dokazi da su nastavnici, za izradu programa rada, koristili rezultate učenika u nastavi. U nastavnom procesu, kod nekih nastavnika dominira tradicionalni oblik rada sa učenicima.

Izveštaj br. 1. Škola je u određenoj meri ispunila svoje obaveze. Formiralo je upravljačke organe škole, izradilo PRŠ, formiralo Tim za unutrašnju procenu TUP, tim je radio i izradio izveštaj samoprocena škole na osnovu akcionog plana i nalaza tokom unutrašnje procene. Nije formiralo Savet za zaštitu dečjih prava i sloboda, nije vodilo evidenciju o funkcionisanju Saveta roditelja, saradnji roditelja. Čak ni doprinos koji je školi dat iz redova roditelja nema dokaza. Hijerarhija redovnog izveštavanja nije ispoštovana, ne postoji plan da dodatnu i dopunsku nastavu za blagovremenu intervenciju kako bi učenici postigli rezultate koje su postavile UN. Vizija škole je jasna i predstavljena je u prostorijama škole, koju mogu da čitaju nastavnici, učenici, roditelji.

Referirajući se na uputstva za SPŠU, u slučaju opšte procene, identifikuju se snage i slabosti školskog učinka. U ovom delu takođe nalazimo razlike u jeziku formulisanja snaga, slabosti i preporuka, ali i u njihovom sadržaju i značaju, od onih koji se odnose na kvalitet školskog učinka, do onih koji nisu direktno povezani sa kvalitetom učinka, kao npr.: *pridržavanje rasporeda zvona, prednost identifikovana u polovini analiziranih izveštaja SPŠU.*

I u odnosu na identifikovane slabosti, imamo izveštaje koji direktno nabrajaju slabosti povezane sa *kvalitetom nastave i učenja*, i slabosti koje su uopštene, kao npr. *nedovoljna upotreba pisane pripreme za čas*, ili slabosti školskih mera, koje nisu neophodne, npr. *nedostatak sigurnosnih kamera*.

S druge strane, preporuke za dalji rad škole ili mere koje škola treba da preduzme radi održavanja i unapređenja snaga i poboljšanja slabosti, odnosno prevazilaženja identifikovanih izazova, predstavljaju poseban zahtev za izveštaje SPŠU-a. Njihovo adresiranje u izveštajima SPŠU vrši se u zavisnosti od specifičnosti škole i sa velikim razlikama u broju preporuka (od 5 preporuka u izveštaju jedne škole, do 27 preporuka u izveštaju druge škole), ali takođe u njihovom sadržaju, koji se u određenim slučajevima u opisima ne odnose na glavne nalaze SPŠU. Neke od formulacija preporuka su sledeće:

- ▶ *Školska uprava treba da kontroliše, motivira i poveća efikasnosti školskih organa. (rok za sprovođenje, januar 2020.);*
- ▶ *Škola treba da izgradi efikasan sistem za upravljanje rezultatima postignuća, definisan za kurikularne oblasti, kao i za obezbeđivanje kabineta i alata za konkretizaciju;*
- ▶ *Preporučuje se poštovanje integrisanog učenja. Integrisana nastava u nižoj srednjoj školi (VI - IX) treba da se realizuje kroz timsko učenje. „Timsko učenje je specifičan oblik organizovanja učenja za određene zajednice učenika, uz učešće nekih nastavnika ili stručnih saradnika iz škole ili izvan škole, za sprovođenje zajedničkog programa rada“, informacije poput možete se uslužiti na ovoj internet stranici www.bedri-jaka.com..*
- ▶ *Veće angažovanje svih relevantnih aktera u pružanju podrške učenicima u realizaciji njihovih projekata;*
- ▶ *Unutrašnja procena škole za ovu školsku godinu u svim oblastima kvaliteta;*
- ▶ *Otkloniti propuste u funkcionisanju upravnih i stručnih tela škole. Rok: u kontinuitetu.*

Generalno, ako se pozivamo na uputstva u Vodiču za SPŠU, možemo zaključiti da u prvim izveštajima SPŠU postoji tendencija odstupanja od orijentacija i uputstva datih spoljnim procenjivanjem i, shodno tome, većina preporuka to čini ne odražavaju mere za osiguranje kvaliteta i u funkciji planiranja razvoja škole.

Prilog 7:

Delovi iz nekih izveštaja SPŠU iz oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje

Izveštaj 1. Učinak na nivou oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje - dobro.

- Školska zgrada, iako stara, pogodna je za rad. Higijena je dobra. Bezbednost učenika je na dobrom nivou. Učenici, nastavnici i roditelji ne daju nikakve primedbe na bezbednost učenika u školi.
- Tretman roditelja i nastavnog osoblja je na dobrom nivou. Iz podataka dobijenih kontaktima sa njima i putem upitnika sprovedenih sa učenicima, čini se da uvreda učenika nije fenomen. Nedostatak kabineta i alata za konkretizaciju ne omogućavaju potpuno ispunjenje zahteva učenika ni u ispunjavanju kompetencija u učenju ni u raznim veštinama za koje imaju talent. Osim malog broja knjiga, ne postoje drugi alati za nastavu ili za razne vannastavne aktivnosti.
- Primenom novog kurikulumu navodi se da postoji veća saradnja između nastavnika, ali iz dokaza - zapisnika, primećuje se da ta saradnja nije na željenom nivou.
- Uključenost roditelja je samo u okviru upravnih organa škole. Iz protokola posmatranja učionice proizlazi da je klima u učionici na zadovoljavajućem nivou, od pet mogućih tačaka, na školskom nivou prosečna ocena je 2,8.

Preporuke - Nisu date preporuke u vezi sa TSRNN-om i rešavanjem napuštanja škole od strane učenika.

Izveštaj 2. Oblast kvaliteta 2: KULTURA I ŠKOLSKO OKRUŽENJE

Čitava školska zajednica je dobro tretirana. Roditelji, učenici i osoblje osećaju da imaju podršku i da su deo institucije. Škola ima dokaze o ostvarenju očekivanja u savladavanju kompetencija učešćem na raznim takmičenjima na nivou Opštine i Republike.

Ljudski resursi su dovoljni. Povoljno je fizičko okruženje, voda za piće, vlažnost vazduha, ventilacija, temperatura. Školi nedostaju finansijska sredstva i alati za konkretizaciju da bi uspešno realizovala zahteve postavljene u osnovnom nastavnom programu.

TSP je identifikovao tačke koje treba poboljšati:

Škola nema evidencije o bilo kakvoj proceni upravnog organa, podrške učenicima od strane upravnih organa škole, koja se ogleda u zapisniku.

Zgrada škole je udaljena 100 m od međuopštinskog puta N.N koji je veoma prometan i nema podvožnjak ili nadvožnjak i trotoare. Predstavlja rizik za bezbednost učenika. Škola nije podnela formalni zahtev za promenu situacije.

Škola je nova, ali je vrlo oštećena. Izolacija, vodosnabdevanje, vrata, nameštaj, sredstva za konkretizaciju vide se da se nije vodilo računa o njima. Sada se situacija počinje menjati nabolje. U školi nema dovoljno društvenih i kreativnih aktivnosti. Uprava škole treba da podnese zahtev opštini za obuku učenika u razredu. VII, VIII i IX ove godine, a za svaku narednu godinu učenici VII razreda za prvu pomoć i druge vanredne situacije.

Škola nije izradila propis o upotrebi nastavnih sredstava.

TSP je zaključio da TSRNN nije funkcionalan u školi. Nema podataka o napuštanju škole. Higijena izvan i unutar škole nije na pravom nivou. Radno vreme čistača nije dobro sinhronizovano. Kutija sa žalbama nije funkcionisala u skladu sa propisima, iako se nalazi na ulazu u školu.

Preporuke - Nisu date preporuke u vezi sa TSRNN-om i rešavanjem napuštanja škole od strane učenika.

Izveštaj 3. Oblast kvaliteta 2: KULTURA I ŠKOLSKO OKRUŽENJE

Kriterijum 2.2. Škola svim učenicima obezbeđuje jednake mogućnosti za savladavanje kompetencija

2.2.1 Škola nema dokaze o ostvarenju očekivanja **u savladavanju kompetencija učešćem na raznim takmičenjima na opštinskom i republičkom nivou**, postoje samo nalazi o podršci učenika od strane upravnih organa škole, koji se ogledaju u zapisniku.

2.2.2. TSP je zaključio da je TSRNN funkcionalan u školi. TSP je utvrdio da je škola identifikovala slučajeve prelaska iz jedne u drugu školu. Postoje slučajevi migracije u inostranstvo, ali nema slučajeva napuštanja škole.

2.2.3. Škola je uspostavila mrežu saradnje sa opštinskim institucijama, Centrom za socijalni rad, Centrom za porodičnu medicinu. Škola nema saradnju sa Crvenim krstom. Nevladine organizacije podržavaju studente u razvijanju ključnih kompetencija.

2.2.4. Dokazalo se da škola omogućava ostvarivanje potencijala učenika vannastavnim aktivnostima na opštinskom nivou. Da bi postigla napredak u individualnim tendencijama učenika, škola je pružila podršku učenicima sa tendencijama u različitim oblastima kao što su: umetnost, muzika, takmičenja u znanju, sport itd.

2.2.5. Škola nije obezbedila TSP dokaze o primeni PIO-a u sprovođenju efikasnih mera za podršku učenicima sa posebnim potrebama. Škola nije razvila program dopunske i dodatne nastave.

2.2.6. Stopa napuštanja je opisana u pokazatelju 2.2.2.

Stepen kvaliteta: Neprihvatljiva

Preporuke

1. N.N.

2. N.N.

3. Škola da formira tim za sprečavanje i reagovanje na napuštanje učenika, da planira odgovarajuće oblike rada sa roditeljima radi unapređenja procesa učenja.

Izveštaj 4. Oblast kvaliteta 2: KULTURA I ŠKOLSKO OKRUŽENJE

Kriterijum 2.2. Škola svim učenicima obezbeđuje jednake mogućnosti za savladavanje kompetencija

- 2.2.1 Na osnovu upitnika koji je sproveden sa 10 nastavnika za postizanje kompetencija, izrazilo se 5 nastavnika, dok su ocene za slabo postignuće kompetencija izrazile 3 nastavnice, a 2 nastavnika su izrazila da ne znaju. Ovaj pregled pokazuje da je 5 nastavnika izrazilo visoku zahvalnost. Nije jasno na čemu se zasniva njihova procena.
- 2.2.2 Ocenjivanje je dobro i realno. Postupalo se prema AU. 7/2011.
- 2.2.3 Saradnja škole sa drugim faktorima ocenjuje se kao dobra. Ali nisu pruženi dokazi, čak ni iz starateljske beležnice, nema dokaza da je urađena bilo kakva analiza koja bi promenila situaciju u školi koja proizilazi iz ove saradnje.
- 2.2.4 Škola omogućava svakom učeniku da se javi za vannastavne aktivnosti i pominju se (takmičenja, posete, aktivnosti). Nemamo podatak o istraživanju i otkrivanju novih veština i talenata. Sva ova dostignuća su prirode veština.

Preporuke

Nisu date preporuke u vezi sa TSRNN-om i rešavanjem napuštanja škole od strane učenika.

Izveštaj 5. Učinak na nivou kvaliteta: Kultura i školsko okruženje - dobro.

Kriterijum 2.2. Škola svim učenicima obezbeđuje jednake mogućnosti za savladavanje kompetencija

- 2.2.1. Škola je pružila dokaze o ostvarenju očekivanja u savladavanju kompetencija i individualnoj realizaciji svakog učenika. Učenici učestvuju u takmičenjima na opštinskom, republičkom i nacionalnom nivou.
- 2.2.2. TSP je utvrdio da je u školi TSRNN osnovan odlukom od 16.10.2014, ali odluka nije evidentirana. TSP je utvrdio da ovaj tim ne radi.
- 2.2.3. Škola je uspostavila mrežu saradnje sa opštinskim zdravstvenim institucijama, Centrom za socijalni rad, Centrom porodične medicine KFOR i nevladinom organizacijom KITËS i policijom Kosova.
- 2.2.4. Dokazalo se da škola omogućava ostvarivanje potencijala učenika vannastavnim aktivnostima na opštinskom nivou, radi postizanja napretka u individualnim tendencijama učenika. Nudi kontinuiranu podršku učenicima sa tendencijama u različitim oblastima: Na engleskom jeziku od Koledža „N.N.“ u N.N., zdravlje i blagostanje (sport) itd.
- 2.2.5. Nastavnici ne izrađuju i ne primenjuju IOP u sprovođenju efikasnih mera za podršku učenicima sa posebnim potrebama.
- 2.2.6. Nivo napuštanja škole je nizak, na osnovu zapisnika sa sastanka Nastavničkog veća nema napuštanja škole od strane učenika.

Stepen kvaliteta: Prihvatljivo

Preporuke - Nisu date preporuke u vezi sa TSRNN-om i rešavanjem napuštanja škole od strane učenika.

Izveštaj 6. Učinak na nivou oblasti kvaliteta: Kultura i školsko okruženje - Odlično.

- a. Školska zgrada, iako stara, pogodna je za rad.
- b. Higijena unutar i izvan školske zgrade je na odgovarajućem nivou.

- c. Bezbednost učenika je na dobrom nivou. Učenici, nastavnici i roditelji ne daju nikakve primedbe na bezbednost učenika u školi.
- d. Tretiranje roditelja i nastavnog osoblja je na odličnom nivou. Iz podataka dobijenih kontaktima sa njima i putem upitnika sprovedenih sa učenicima, čini se da uvreda učenika nije fenomen.
- e. Primenom novog kurikuluma navodi se da postoji veća saradnja između nastavnika. To potvrđuju dokazi u zapisniku.
- f. Uključivanje roditelja u donošenje odluka i školske aktivnosti bilo je na pravom nivou.

Iz protokola posmatranja u učionici sledi da je klima u učionici na odličnom nivou.

Preporuke - Nisu date preporuke u vezi sa TSRNN-om i rešavanjem napuštanja škole od strane učenika.

Izveštaj 7. Oblast kvaliteta 2: KULTURA I ŠKOLSKO OKRUŽENJE

Kriterijum 2.2. Škola svim učenicima obezbeđuje jednake mogućnosti za savladavanje kompetencija

- 2.2.1 Na osnovu upitnika koji je sproveden sa 15 nastavnika za postizanje kompetencija, izrazilo se 10 nastavnika, dok su ocene za slabo postignuće kompetencija iznela 2 nastavnika, a za zadovoljavajući nivo 3 nastavnika. Ovaj pregled pokazuje da je 10 nastavnika izrazilo veliku ocenu. Nije jasno na čemu se zasniva njihova procena.
- 2.2.2 Ocena je dobra i realna. Nema upisa učenika, ali postoji napuštanje. Nedostaje formiranje TSRNN.
- 2.2.3 Saradnja škole sa drugim faktorima ocenjuje se kao dobra. Ali nisu pruženi dokazi, čak ni iz sveske školskog dežurstva, nema dokaza da je urađena bilo kakva analiza koja bi promenila situaciju u školi koja proizilazi iz ove saradnje.
- 2.2.4 Škola omogućava svakom učeniku da se javi za vannastavne aktivnosti i pominju se (izložbe, takmičenja, posete, aktivnosti). Nemamo podataka o istraživanju i otkrivanju novih veština i talenata. Sva ova dostignuća su iz prirode veština (zahvalnice u oblasti veština, investitorima i u slučaju penzionisanja nastavnika).

Preporuke - Nisu date preporuke u vezi sa TSRNN-om i rešavanjem napuštanja škole od strane učenika.

Izveštaj 8. Oblast kvaliteta 2: KULTURA I ŠKOLSKO OKRUŽENJE

Objekat osnovne škole u kojoj se izučavaju niži razredi je pogodan za rad, postoji i prostorija za fizičko vaspitanje, u školi u kojoj se predaju osnovni razredi uslovi su prilično neprikladni, dok su u PNF-u ove škole, higijensko-tehnički uslovi su na nešto boljem nivou. Bezbednost učenika u školi je na dobrom nivou, učenici, nastavnici i roditelji ne daju nikakve primedbe na bezbednost učenika u školi. Iz razgovora sa roditeljima smo shvatili da prelazak železničke pruge do škole nije bezbedan.

Tretman roditelja i nastavnog osoblja je na dobrom nivou. Iz podataka dobijenih kontaktima sa njima i putem upitnika sprovedenih sa učenicima, čini se da je vređanje učenika vrlo česta pojava. Od 22 učenika koji su uključeni u upitnik, na pitanje da li nastavnici koriste uvrede na vaš račun, njih 8 je odgovorilo pozitivno, ali i roditelji putem upitnika i sa sastanka sa savetom učenika kaže se da ima slučajeva uvreda i upotrebe nasilja, posebno je izraženo nasilje među učenicima. Neki roditelji imaju primedbe na održavanje higijene u školi, a posebno u toaletima (mogu biti roditelji učenika starih škola). Čak i na pitanje o uključivanju učenika u slobodne aktivnosti, samo njih 5 ima pozitivne odgovore (neki kao učešće u aktivnostima,

Preporuke: Preduzeti mere za smanjenje broja izostanaka po učeniku.

Aneks 8:

Zakonski okvir, obrazovna politika i druge reference korišćene za razvoj Modula

- ▶ Skupština Republike Kosovo. (2019). ZAKON BR. 06 / L-084 O ZAŠTITI DETETA. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20844>
- ▶ Skupština Republike Kosovo. Zakon o Inspektoratu obrazovanja u Republici Kosovo, Zakon br. 06/L-046. Službeni list Republike Kosovo/ br. 13/10 avgust 2018., Priština. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=17744>
- ▶ Mehmeti, S., Boshtrakaj, L., Bytyqi, L. Zylfiu, H. & Potera, I., (2018). Përvojat e para në vlerësimin e performancës së shkollës në Kosovë. Instituti Pedagogjik i Kosovës / Prva iskustva u ocenjivanju školskog učinka na Kosovu. Kosovski pedagoški institut. Priština. <http://ipkMASHT.rks-gov.net/ep-content/uploads/2015/11/Raporti-Pervojat-e-para-ne-vleresimin-e-performances-se-shkolles.pdf>
- ▶ Mehmeti, S., Zylfiu, H., Potera, I., Buleshkaj, O. i Lehner-Stift, U. (2016). Manual për sigurimin e cilësisë në shkollë. Bashkimi Evropian – në kuadër të Projektit të Binjakëzimit për Kosovën/Priručnik za osiguranje kvaliteta u školi. Evropska unija - u okviru projekta bratimljenja za Kosovo.
- ▶ Ministarstvo obrazovanja i nauke. (2021). Dinamičan plan rada protiv napuštanja škole i neupisivanja (2021).
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije i Kosovski pedagoški institut. (2016). Korniza e sigurimit të cilësisë së performancës së shkollës në Kosovë/ Okvir za osiguranje kvaliteta školskog učinka na Kosovu. PIK, Priština. <http://ipkmasht.rks-gov.net/kriteret-dhe-treguesi-e-cilesise-se-performances-se-shkolles/>
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (04/2017). Administrativno uputstvo br. 04/2017: Procena učinka u obrazovnim institucijama. Priština. <http://masht.rks-gov.net/uploads/2017/08/4-2017-ua-vleresimin-e-performances-se-institucioneve-arsimore-ne-arsimin-parauniversitar-rotated.pdf>
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2011). Administrativno uputstvo br. 9/2011 za prikupljanje i izveštavanje statističkih podataka iz škola i predškolske institucije u preduniverzitetskom obrazovanju koristeći sistem upravljanja informacijama u obrazovanju, 30. decembra 2012., http://vvv.masht.gov.net/advCms/documents/09_UA.pdf
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2014a). Jednake mogućnosti za obrazovanje za sve, Priručnik za školske timove o sprečavanju i reagovanju na napuštanje škole i neupisivanje u obavezno obrazovanje. (MONT, UNICEF, ECMI)
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2014b). Jednake mogućnosti za obrazovanje za sve, Priručnik za školske timove o sprečavanju i reagovanju na napuštanje škole i neupisivanje u obavezno obrazovanje. (MONT, UNICEF, ECMI)
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2015). Strategija osiguranja kvaliteta za preduniverzitetsko obrazovanje na Kosovu 2016-2020. Priština. <http://masht.rks-gov.net/uploads/2016/12/ka-strategi-final-shkip.pdf>
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2015). Administrativno uputstvo br. 19/2015, o sistematizaciji učenika koji su migrirali iz školske 2014/2015 <http://masht.rks-gov.net/uploads/2015/12/ua-19-2015>
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2016). Administrativno uputstvo br. 1/2016, za utvrđivanje uslova, kriterija i procedura o reintegraciju dece povratnika na obrazovni proces <http://masht.rks-gov.net/uploads/2016/01/ua-masht-nr-01-2016>

- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2016a). Strateški plan obrazovanja na Kosovu 2017-2021. Priština.http://masht.rks-gov.net/uploads/2017/02/20161006-psak-2017-2021_1.pdf
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2016c). Administrativno uputstvo br. 24/2016: o obezbeđivanju kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju. Priština.<http://masht.rks-gov.net/uploads/2016/12/rotatedpdf180.pdf>
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2018). Administrativno uputstvo 08/2018 o uspostavljanju i jačanju timova za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u preduniverzitetsko obrazovanje <https://masht.rks-gov.net/uploads/2018/06/8-ua-masht-nr-08-2018-per-themelimin-dhe-fukizimin-e-ekipeve-parandalimdhe-kbmnapu.pdf>
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2019). Plan rada protiv napuštanja škole i neupisivanja (2019 - 2020).
- ▶ Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. (2017). Rezimirani izveštaj o nalazima praćenja i mentorstva ODO-a i škola u vezi sa funkcionisanjem TSRNN-a.https://vvv.childrights-ks.org/site/assets/files/1408/monitor_report_on_function_of_eprbmsh_a5.pdf
- ▶ Ministarstvo rada i socijalne zaštite. (2010). STRATEGIJA I AKCIONI PLAN ZA SPREČAVANJE I ELIMINISANJE DEČJEG RADA NA KOSOVU 2011 - 2016. http://www.krieministri-ks.net/repositori/docs/STRATEGJIA_DHE_PLANI_I_VEPRIMIT_PER_PARANDALIMIN_DHE_ELIMINIMIN_E_PUNES_SE_FEMIJEVE_NE_KOSOVE_2011_-_2016.
- ▶ Ministarstvo unutrašnjih poslova (2017). Strategija za održivu reintegraciju repatriranih lica na Kosovu (2018-2022). <https://krieministri-ks.net/documents/strategjia-shteterore-per-riintegrim-te-kendrueshem-te-personave-te-riatdhesuar-ne-kosove-2018-2022/>
- ▶ Međunarodna organizacija rada (ILO). (2011). KORAKI ILO-IPEC ZA UKLANJANJE NAJZBILJNIH OBLIKA DEČJEG RADA NA KOSOVU. https://www.ilo.org/ecmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/ecms_168280.pdf
- ▶ Centar za obrazovanje Kosova / KEC / (2019). Priručnik za rezimiranje dobrih praksi za mirno rešavanje sukoba među vršnjacima u školama.
- ▶ Vlada Republike Kosovo. (2013). Uredba VRK- br. 21/2013 za protokol o sprečavanju i obraćanju nasilja u pred-univerzitetskim ustanovama obrazovanja.<https://masht.rks-gov.net/uploads/2016/06/udhezuesi-final-1.pdf>
- ▶ Vlada Republike Kosovo. (2015). Uputstvo za sprovođenje Uredbe VRK- br. 21/2013 za protokol o sprečavanju i obraćanju nasilja u pred-univerzitetskim ustanovama obrazovanja. <http://kec-ks.org/ep-content/uploads/2016/05/Udhezuesi-Final.pdf>
- ▶ Hyseni, H. (2011). Parandalimi i dhunës në shkolla/Sprečavanje nasilja u školama. Centar za obrazovanje Kosova - KEC.
- ▶ Pedagoški institut Kosova (2014). Deca van škole - Osnovna studija o praksama sprečavanja i reagovanja zbog napuštanja i neupisivanja u školu.
- ▶ Pedagoški institut Kosova. (2016d). Uputstvo za spoljnu procenu školskog učinka. PIK, Priština. <http://ipkmasht.rks-gov.net/udhezuesi-per-vleresimin-e-jashtem-te-shkolles/>
- ▶ „Kosovska inicijativa za integraciju KOSINT 2020“. (2019). Tematski izveštaj o razlozima koji utiču na napuštanje učenika iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.https://kosint2020.net/site/assets/files/1457/arsiet_ke_ndikojne_ne_braktisjen_e_shkollimit nga nkenesit e komuniteti rom- ashkali dhe egjiptian-1.pdf

